

Trygghet och planering

Hur gated communities motiveras i Staffanstorps kommun

Safety and planning

How gated communities are motivated in Staffanstorp
municipality

Frida Jönsson & Tove Jönsson

Denna uppsats utgör den slutliga delen av vår utbildning, tre roliga år har gått väldigt fort. Vi vill inleda med att rikta ett stort tack till de som möjliggjort och bidragit till genomförandet av detta arbete. Stort tack till de intervjupersoner som har ställt upp, tack för er expertis och intressanta samtal. Vi vill även framföra ett extra stort tack till vår fantastiska handledare Jennie Gustafsson, tack för all den pepp, motivation och inspiration du har gett oss längs vägen. Slutligen vill vi tacka varandra för ett bra och väldigt roligt samarbete.

Frida Jönsson och Tove Jönsson
Malmö, maj 2025

Abstract

This study aims to investigate the implementation of gated communities in Staffanstorp municipality. Gated communities are residential areas that have some form of physical barriers to keep out unwanted people. The phenomenon is unusual in the Swedish context and in Staffanstorp it works as a safety-creating tool in physical planning. Their initiative is part of the municipality's local safety work. The study has been based on two central questions in order to examine the plans. The first focuses on how the initiative is motivated by safety arguments and the second examines opportunities and challenges from an urban development perspective. The work is based on a theoretical framework that includes critical perspectives on safety, the notion of the “other” and defensible space. Based on the theoretical framework, the municipality's justification of the proposal is analyzed. The results from the methods, document studies and semi-structured interviews, show that the safety argument plays a central role. The perceived insecurity and increased crime in society serve as arguments to legitimize the proposal of gated communities. In these residential areas, security is to be built in from the start and create safe living environments for the residents. The results also show that the initiative is unique since the proposal comes from the political arena rather than from private developers. However, there are divided opinions on the initiative within politics in Staffanstorp regarding what gated communities signal and what consequences the proposal results in. The study also reveals a new approach to Swedish urban planning. From safeguarding openness and accessibility in the city to increased privatization and inaccessible public spaces. Another prominent result is the difference between perceived insecurity and actual security. Staffanstorp municipality is Skåne's safest and one of the safest in Sweden, yet gated communities are considered a necessity to reduce perceived insecurity. A contradiction is created in the actual security in the municipality and the perceived insecurity. Gated communities therefore become both a response to fear and an expression of how fear organizes society.

Keywords: gated communities, Staffanstorp, safety, the other, municipal planning

Sammanfattning

Denna uppsats syftar till att undersöka implementeringen av gated communities i Staffanstorp kommun. Gated communities innebär bostadsområden som har någon form av fysiska barriärer för att stänga ute obehöriga. Fenomenet är ovanligt i den svenska kontexten och i Staffanstorp fungerar det som ett trygghetsskapande verktyg inom den fysiska planeringen. Deras satsning är en del av kommunens lokala trygghetsarbete. Studien har utgått från två centrala frågeställningar för att kunna undersöka planerna. Den första fokuserar på hur satsningen motiveras utifrån trygghetsargument och den andra undersöker möjligheter och utmaningar utifrån ett stadsutvecklingsperspektiv. Arbetet utgår från ett teoretiskt ramverk som inkluderar kritiska perspektiv på trygghet, föreställningen om “den andre” samt försvarbart utrymme. Utifrån det teoretiska ramverket analyseras kommunens motivering av förslaget. Resultatet från metoderna, dokumentstudier och semistrukturerade intervjuer, visar att trygghetsargumentet spelar en central roll. Den upplevda otryggheten och den ökade kriminaliteten i samhället fungerar som argument för att legitimera satsningen på gated communities. I dessa bostadsområden ska säkerheten vara inbyggd från början och skapa trygga bostadsmiljöer för de boende. Resultatet visar även att satsningen är unik eftersom förslaget kommer från politiskt håll snarare än från privata exploatörer. Det råder dock delade meningar till initiativet inom politiken i Staffanstorp gällande vad gated communities signalerar och vilka konsekvenser som förslaget resulterar i. Studien synliggör även ett nytt synsätt på den svenska stadsplaneringen. Från att ha värnat öppenhet och tillgänglighet i staden till ökad privatisering och otillgängliga offentliga rum. Ett annat framträdande resultat är skillnaden på upplevd otrygghet och faktisk säkerhet. Staffanstorps kommun är Skånes tryggaste och en av de tryggaste i Sverige, trots det anses gated communities vara en nödvändighet för att minska den upplevda otryggheten. Det skapas en motsättning i den faktiska tryggheten i kommunen och den upplevda otryggheten. Gated communities blir därför både ett svar på rädsla och ett uttryck för hur rädslan organiserar samhället.

Nyckelord: gated communities, Staffanstorp, trygghet, den andre, kommunal planering

1. Inledning.....	6
1.2 Syfte och frågeställningar.....	7
1.3 Arbetsfördelning.....	7
1.4 Disposition.....	7
2. Bakgrund.....	8
2.1 Staffanstorps kommun.....	8
3. Tidigare forskning.....	9
3.1 Gated communities i en internationell kontext.....	10
3.1.1 Definition av begreppet.....	10
3.1.2 Gated communities internationellt.....	11
3.1.3 Argumenten och drivkrafter bakom gated communities.....	12
3.1.4 Tre typer av gated communities.....	13
Livsstilsboende, prestigeboende och säkerhetszon.....	13
3.2 Gated communities i den svenska kontexten.....	14
3.2.1 Urban gating i Sverige.....	17
3.3 Perspektiv på trygghet utifrån kommuners arbete.....	18
4. Teoretiskt ramverk.....	19
4.1 Kritiska perspektiv på trygghet.....	19
4.1.2 Trygghet i gated communities.....	21
4.2 Den andre.....	23
4.3 Försvarbart utrymme.....	26
5. Metod och material.....	29
5.1 Kvalitativ metod.....	29
5.2 Dokumentstudie.....	30
5.3 Semistrukturerade intervjuer.....	31
5.4 Kodning och tematisering.....	32
5.5 God forskningssed.....	32
5.6 Metoddiskussion.....	33
5.6.1 Empiriskt material: dokumentstudien.....	34
5.6.2 Empiriskt material: intervjuer.....	35
6. Resultat och analys.....	35
6.1 Kommunens trygghetsarbete.....	35
6.2 Vi och dem.....	40
6.3 Trygghet som lokal identitet.....	42
6.4 Detaljer om genomförandet.....	45
6.5 Anpassning till den svenska kontexten.....	50
6.6 Möjligheter och utmaningar med gated communities.....	52
7. Diskussion.....	54
7.1 Hur motiverar politiker och planerare skapandet av gated communities i Staffanstorp utifrån trygghetsargument?...55	55
7.2 Hur anses implementeringen av gated communities påverka stadsutvecklingen i Staffanstorp, vilka möjligheter och utmaningar uppstår?.....	58
7.3 Studiens begränsningar.....	60
8. Slutsats.....	62
8.1 Vidare forskning.....	64
9. Referenslista.....	65
10. Figurlista.....	68
11. Bilagor.....	68

1. Inledning

Frågor om trygghet, brottsprevention och fysisk planering har under senare år fått ökad uppmärksamhet i samhällsdebatten (Sjögren 2024). Resultat från Brås Nationella trygghetsundersökning 2024 visar att 50 procent av svenskarna oroar sig för brottsligheten i samhället, vilket är en markant ökning jämfört med 2014 då motsvarande siffra låg på 28 procent (Brå 2025). Dessutom känner sig allt fler svenskar otrygga när de vistas ute i sitt eget bostadsområde under mörka kvällar, en av fyra uppger att de känner sig otrygga (Sjögren 2024). För att stärka det lokala brottsförebyggande arbetet infördes år 2023 en ny lag (SFS 2023:196) som tydliggör kommunernas ansvar. Lagen syftar till att kommunerna, med stöd av kunskapsbaserade underlag, ska kunna identifiera behov av brottsförebyggande insatser samt samordna och driva arbetet inom sitt geografiska område.

Staffanstorps kommun har under lång tid arbetat med trygghetsrelaterade frågor (Staffanstorps kommun 2022a, s. 28). Ett aktuellt fokusområde är brottsförebyggande åtgärder inom den fysiska planeringen. För att integrera trygghet i bostadsområden redan från planeringsstadiet har kommunen valt att satsa på så kallade gated communities (Staffanstorps kommun 2022b, s. 2). Med gated communities avses bostadsområden som omges av fysiska barriärer såsom murar, staket eller grindar där tillträdet är avsiktligt begränsat för utomstående. Dessa områden kännetecknas ofta av kontrollerade entréer, vilket syftar till att minska risken för att obehöriga tar sig in (Blakely & Snyder 1997, s. 2).

Det är ovanligt att en svensk kommun både planerar för och använder det engelska begreppet "gated communities" (Grundström & Lazoroska 2021, s. 20). Detta har väckt debatt, eftersom den svenska planeringstraditionen bygger på principer om öppenhet och allas tillgång till offentliga rum. Inom svensk stadsplanering har trygghet traditionellt främjats genom sociala mötesplatser, öppna flöden och tillgänglighet, i kontrast till gated communities, som i stället betonar fysiska avgränsningar (Grundström & Lazoroska 2021, s. 24). Staffanstorps initiativ avviker därmed från etablerade planeringsnormer och har blivit föremål för både kritik och diskussion. Därför är Staffanstorps kommuns fall relevant och aktuellt att undersöka i denna studie och detta görs utifrån teorier om kritiska perspektiv på trygghet, "den andre" och försvarbart utrymme.

1.2 Syfte och frågeställningar

Denna uppsats syftar till att undersöka gated communities i den svenska kontexten utifrån perspektiv som trygghet samt de möjligheter och utmaningar som kan uppstå i den fysiska planeringen. Aspekter som tekniska utformningar och socioekonomisk statistik kopplade till genomförandet behandlas inte då projektet fortfarande befinner sig i planeringsstadiet. Eftersom flera planeringstekniska aspekter ännu inte är fastställda och projektets faktiska utfall därmed är osäkert, ligger fokus på mer övergripande planeringsfrågor. Metoderna som används för att genomföra denna studie är dokumentstudie och semistrukturerade intervjuer. För att besvara syftet tar studien avstamp i två centrala frågeställningar.

- Hur motiverar politiker och planerare skapandet av gated communities i Staffanstorp utifrån trygghetsargument?
- Hur anses implementeringen av gated communities påverka stadsutvecklingen i Staffanstorp, vilka möjligheter och utmaningar uppstår?

Genom att analysera dessa frågor syftar studien till att bidra till en djupare förståelse för hur trygghetsfrågor påverkar kommuners arbete med planering.

1.3 Arbetsfördelning

Arbetet med denna uppsats har varit en process där vi har samarbetat nära i alla delar. Alla moment i uppsatsen har fördelats jämnt mellan oss och båda har deltagit i samtliga vilket har resulterat i att vi har fått en gemensam förståelse för vårt material. Intervjuerna genomfördes gemensamt och transkriberingarna av dessa har fördelats mellan oss. Den färdiga uppsatsen är ett resultat av våra gemensamma diskussioner, analyser och textarbete. Vi har arbetat på så sätt att en likvärdig arbetsinsats har kunnat säkerställas.

1.4 Disposition

Studien inleds med ett kapitel där Staffanstorps kommun och dess trygghetsarbete presenteras. Vidare följer ett kapitel om den tidigare forskningen inom ämnet gated communities. Därefter presenteras studiens teoretiska ramverk. I efterföljande kapitel redogörs för studiens metod- och materialval. Sedan presenteras studiens resultat och analys,

vilket följs av en diskussion om studiens resultat för att besvara frågeställningarna. Slutligen presenteras studiens slutsatser och förslag på vidare forskning.

2. Bakgrund

Detta kapitel redogör för vår fallstudie, Staffanstorps kommun. Den politiska styrningen samt kommunens geografiska och demografiska förutsättningar presenteras. Därefter beskrivs kommunens arbete med trygghetsfrågor och införandet av gated communities som en del av stadsplaneringen. Avslutningsvis redovisas den debatt som blivit en följd av beslutet gällande gated communities.

2.1 Staffanstorps kommun

Valet av Staffanstorps kommun som fallstudie i denna uppsats grundar sig i att kommunen har blivit ett uppmärksammat exempel gällande gated communities i den svenska kontexten. Därmed utgör kommunen ett intressant exempel för att studera sambandet mellan den byggda miljön, i form av gated communities, och frågor om trygghet inom samtida stadsplanering.

Staffanstorps kommun är belägen i sydvästra Skåne med närhet till både Malmö och Lund. Kommunen har cirka 26 000 invånare, varav majoriteten är bosatta i de två största tätorterna: Staffanstorp och Hjärup (Staffanstorps kommun 2021). Tre fjärdedelar av kommunens förvärvsarbetande befolkning pendlar till andra kommuner för arbete, framför allt till Malmö och Lund (Staffanstorps kommun 2022a, s. 45-46). Sedan valet 2022 styrs kommunen enligt ett politiskt handlingsprogram, där Moderaterna, med 18 mandat, styr tillsammans med Sverigedemokraterna, som har fyra mandat (Staffanstorps kommun 2024a).

Staffanstorp kommun utmärker sig som en av landets säkraste kommuner. I den nationella undersökningen Öppna jämförelser- trygghet och säkerhet placerade sig kommunen på plats tio av Sveriges 290 kommuner och var den tredje säkraste i Skåne (Staffanstorps kommun 2022a, s. 28) och trygghet är ett kärnvärde i kommunen (Staffanstorps kommun 2022a, s. 26). Trygghetsupplevelsen hos individen ska öka genom en medveten utformning av den fysiska miljön, närvaro av polis eller ordningsvakter, ett gemensamt ansvarstagande i samhället samt tillgång till aktuell och relevant information (Staffanstorps kommun 2022a, s. 27). För att

ytterligare stärka tryggheten i kommunen antogs i mars 2020 ett särskilt trygghetsdirektiv. Direktivet innefattar utredning och framtagna förslag för planeringen av nya bostadsområden såsom trygghetsboenden för äldre och så kallade gated communities där säkerheten och tryggheten för de boende blir en integrerad del av planeringsprocessen från början (Staffanstorps kommun 2022a, s. 27). Handboken om gated communities som presenteras för kommunen innehåller förslag på tre olika typer av fysiska utformningar för gated communities. Dessa områden ska i sin tur kompletteras med digitala övervakningslösningar som gör det möjligt att kontrollera och bevaka de som passerar in och ut genom områdena (Staffanstorps kommun 2022b, s. 6).

Planerna på att utveckla gated communities i Staffanstorp skiljer sig från andra liknande initiativ i Sverige. Vanligtvis är privata exploatörer de drivande i liknande förslag. I Staffanstorps fall var det dock kommunstyrelsens moderata ordförande som först presenterade förslaget (Guwallius 2022, s. 386). Förslaget presenterades som tidigare nämnt 2020 i samband med nya direktiv till kommande översiktsplan och väckte genast debatt (Guwallius 2022, s. 386-387). Oppositionen, främst Socialdemokraterna, i Staffanstorp har argumenterat för att etableringen av gated communities riskerar att skapa en missvisande bild av Staffanstorp som otrygg. Dessa olika synsätt tydliggör hur olika aktörer inom kommuner har skilda uppfattningar gällande vad gated communities signalerar, samt vilka konsekvenser dessa bostadsområden kan få för upplevelsen av trygghet i Staffanstorp (Guwallius 2022, s. 402).

3. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras den tidigare forskningen för att beskriva det nuvarande kunskapsläget. Fenomenet gated communities presenteras först ur en internationell kontext där begreppet definieras, drivkrafter bakom införandet av gated communities identifieras och olika kategorier av boendeformen presenteras. Därefter sätts begreppet i en svensk kontext där fokus ligger på hur begreppet har tolkats i svenska förhållanden och hur den svenska debatten och stadsplaneringen förhåller sig till begreppet. Även framväxten av begreppet urban gating behandlas.

3.1 Gated communities i en internationell kontext

3.1.1 Definition av begreppet

En exakt definition av ett gated community är komplicerat att komma fram till menar Atkinson och Blandy (2005, s. 177). Gemensamt för de flesta definitioner är att de avser bostadsområden där allmänhetens tillträde begränsas. Detta sker vanligtvis genom användning av fysiska barriärer såsom bommar, murar eller grindar. En utmaning i definitionen av gated communities är att avgöra vad som faktiskt utgör en fysisk barriär gentemot allmänheten. Om definitionen enbart bygger på förekomsten av avgränsningar kan andra bostadsformer, såsom lägenhetshus med portkod eller villor med staket, komma att inkluderas. Atkinson och Blandy (2005, s. 177) menar därför att även de sociala och juridiska strukturer som reglerar boendet och fastställer vilka som ges tillträde till området utgör en central del av definitionen. På detta sätt kan en viss tydlighet i begreppet nås. Det finns dock en viss problematik även i denna definition menar Atkinson och Blandy (2005, s. 178) och lyfter att gated communities inte enbart bör ses som en kombination av specifika fysiska och socio-juridiska attribut. I den byggda miljön framträder det allt tydligare att olika strategier, såsom bommar eller återvändsgränder, används för att öka det försvarbara utrymmet samt att exkludera det som anses oönskat. Detta menar Atkinson och Blandy (2005, s. 178) har resulterat i att begreppet gating snarare kan ses som ett spektrum som inkluderar allt från symboliska gränser till konkreta fysiska barriärer.

Oavsett om gated communities definieras utifrån avgränsade områden eller genom juridiska och sociala strukturer, menar Blakely och Snyder (1997, s. 1) att fastställandet av gränser alltid innebär en politisk handling. Gränsskapande bekräftar medlemskap där någon måste vara innanför och någon måste vara utanför. Dessa bostadsformer speglar delvis en föreställning om gemenskapen som en skyddad enklav, det ses som ett socialt försvar mot vad som till viss del upplevs som en upplösning av den urbana sociala ordningen. Samtidigt kan gated communities ses som ett tecken på ett ökat försök att ersätta offentlig samordning med privat kontroll, enligt Blakely och Snyder (1997, s. 3). I förlängningen kan detta försvaga det demokratiska medborgarskapet. Murar och avgränsningar bör därför inte ses som oundvikliga eller naturliga konsekvenser av samhällsförändringar, utan snarare som en manifestation av dem (Blakely & Snyder 1997, s. 3).

3.1.2 Gated communities internationellt

Förekomsten och utformning av gated communities varierar mellan olika länder beroende på stadsplaneringens organisering. I länder med tradition av en stark statlig eller lokal planering eller markanvändning, exempelvis i europeiska länder, Storbritannien och Kanada, är områden som gated communities mer begränsade i sin förekomst. I kontrast till detta har länder med en mer marknadsdriven planeringskultur, som USA, sett en större spridning av dessa bostadsområden (Grant och Mittelsteadt 2004, s. 926). Blakely och Snyder (1997, s. 4) menar att det var framväxten av senior- och pensionärsboenden under 1960-talet som gjorde att denna typ av områden även blev tillgängliga för medelklassen i USA. I takt med att städerna expanderade växte också oron för våld och kriminalitet. Gated communities började då som ett resultat av detta marknadsföras till medelklassen i USA som en lösning på den växande samhällsoron (Guwallius 2022, s. 54-55). Vidare spelar även den lokala utvecklingstakten in. Områden kan vara mer benägna att attrahera gated communities om det finns en snabb eller ojämn tillväxt till skillnad från områden där tillväxten är mer stabil eller på nedgång (Grant och Mittelsteadt 2004, s. 926). I Sydafrika har gated communities varit starkt förknippade med samhällsstrukturer som finns bevarade efter apartheid (Le Goix och Webster 2008, s. 1206), medan gated communities i Argentina har blivit exklusiva enklaver närliggande socio-ekonomiskt svagare områden vilket har förstärkt den socioterritoriella segregationen (Guwallius 2022, s. 137). Vidare visar forskning att i snabbt växande områden kan byggherrar använda gated communities som ett sätt att positionera sina projekt i en konkurrensutsatt bostadsmarknad (Grant och Mittelsteadt 2004, s. 926).

Grant och Mittelsteadt (2004, s. 926) framhåller även att lokala myndigheter sällan har befogenhet att förhindra denna typ av projekt även om det strider mot den lokala politiken. I processen med att ta fram riktlinjer för att förvalta gated communities finns det ett flertal faktorer som ska övervägas: raden av integration med det omgivande samhället, effekter på trafik och brottsmönster, samt risken för ökad social segregation och urban fragmentering. Då olika samhällen gör olika avvägningar i dessa frågor, varierar också deras inställning till gated communities (Grant och Mittelsteadt 2004, s. 926).

3.1.3 Argumenten och drivkrafter bakom gated communities

Grant och Mittelsteadt (2004, s. 914) menar att vissa gated communities representerar de ökande valmöjligheterna för konsumenterna i dagens postmoderna städer. De välbärgade hushållen kan söka sig till boendeformer som erbjuder avskildhet och en känsla av säkerhet. Dessa områden kan därför ses som en effekt av upplevd otrygghet och en önskan om att distansera sig från sin omgivning. Cséfalvay och Webster (2012, s. 294) menar också att förklaringen att folk flyttar till gated communities som en reaktion på rädsla för brott kan stämma i vissa sammanhang. Som allmän tes är den däremot bristfällig då det byggs gated communities i storstadsområden i Europa och resten av världen där brottsligheten är låg (Cséfalvay & Webster 2012, s. 294). I stället definierar författarna fyra dominerande drivkrafter för att förstå uppkomsten av gated communities: rädsla för brott, individualism, överfulla städer och nyliberal stadsutveckling (Cséfalvay & Webster 2012, s. 293).

Som tidigare nämnt är rädsla för brott en av de vanligaste orsakerna till att folk väljer att bosätta sig i gated communities. Cséfalvay och Webster (2012, s. 294) menar att denna tes beskrivs som den mest uppenbara drivkraften till uppkomsten av gated communities. De tydliga fysiska gränserna såsom murar, grindar och säkerhetsvakter skapar en upplevd trygghet och skydd för de boende i gated communities. Cséfalvay och Webster (2012, s. 294) argumenterar för att bostadsområden som byggs i syfte att skydda sig mot brott kan förstärka segregation och rädslan för "den andre".

Atkinson och Blandy (2005, s. 185) för liknande resonemang och menar att den legitimitet som förespråkare för gated communities hänvisar till är uppfattningen av att människors bostadsval och preferenser baseras i högre grad på rädsla, till följd av att staten inte har uppfyllt sitt kontrakt att garantera säkerhet. Atkinson och Blandy (2005, s. 185) påpekar att dessa val tenderar att förstärka individers känsla av rädsla, befäster segregationsmönster och förskjuter brottsligheten till andra platser.

Ytterligare drivkrafter för gated communities menar Cséfalvay och Webster (2012, s. 295) är framgångsrika individers vilja att dra sig undan från det offentliga rummet och gemensamma samhällsfunktioner. Detta till fördel för att investera i privata lösningar inom avgränsade och skyddade bostadsområden. Utvecklingen av ett mer individualiserat samhälle i kombination med ökade sociala klyftor bidrar till förutsättningar för att gated communities blir attraktivt som boendeform.

En annan drivkraft bakom gated communities är att människor söker sig bort från överfulla och överreglerade städer. Gated communities ses som ett verktyg för att få tillträde till en tryggare miljö som innefattar både exklusivitet och olika bekvämligheter. Detta drivs som ett samarbete mellan fastighetsutvecklare, lokala myndigheter och husägare som alla gynnas på olika sätt (Cséfalvay och Webster 2012, s. 295). Vidare menar Cséfalvay och Webster (2012, s. 296) att strävan efter exklusivitet och privatliv är starkt kopplad till viljan att begränsa tillgången till gemensamma resurser, att hålla oönskade grupper utanför och minska trängsel.

Slutligen lyfter Cséfalvay och Webster (2012, s. 296) gated communities som en del av den privatiseringstrend som har svept över Europa. Det ses som ett rumsligt uttryck för nyliberala stadsutvecklingsstrategier, där ett urbant ideal förknippas med privatiserat stadsutrymme och ett socialt liv karakteriserat av konsumtion av exklusiva områden.

3.1.4 Tre typer av gated communities

Att gated communities omges av murar och bevakas av säkerhetspersonal innebär inte att alla fyller samma funktion. Blakely och Snyder (1997, s. 38) identifierar tre huvudsakliga kategorier av gated communities: livsstilsboende, prestigeboende och säkerhetszon. Författarna understryker dock att dessa kategorier inte är absoluta eller oföränderliga, utan snarare hjälpmedel som underlättar förståelsen för gated communities och deras varierande syften (Blakely & Snyder 1997, s. 38–39).

Livsstilsboende, prestigeboende och säkerhetszon

Livsstilsboende är den typ av gated community som de flesta associerar med begreppet. Detta var också den första formen av gated community som utvecklades och fick spridning. Ursprunget kan spåras till bostadsområden för seniorer och pensionärer, där särskilt golfanläggningar och andra fritidsaktiviteter lyftes fram som en del av en aktiv och bekväm livsstil. Livsstilsboenden skiljer sig från andra typer av gated communities genom sitt fokus på serviceutbudet snarare än enbart säkerhet eller status (Blakely & Snyder 1997, s. 46). De gemensamma ytorna i området är privata men detta syftar i första hand till att markera en social avgränsning snarare än att fokusera på säkerheten. Säkerhetsmarkörerna finns huvudsakligen för att skapa distans till utomstående och säkerställa kontroll över områdets resurser, såsom golfbanor och sjöar (Blakely & Snyder 1997, s. 47).

Den andra kategorin av gated communities är prestigeboenden. Dessa har sina rötter i det sena 1800-talet, främst i USA, då de mest välbärgade strävade efter att skärma av sig från det offentliga rummet. I dessa områden grundas gemenskapen huvudsakligen på ekonomisk status och social ställning. De kännetecknas av ett tydligt innan- och utanförskap och drivs av individens vilja av att signalera status och exklusivitet (Blakely & Snyder 1997, s. 74-75). De fysiska barriärerna syftar snarare till att bibehålla ett ideal av exklusivitet samt för att kontrollera huspriser och skydda investeringar (Blakely & Snyder 1997, s. 38).

Den tredje kategorin av gated communities definieras som säkerhetszoner. I dessa områden motiveras de fysiska avgränsningarna av en rädsla för brott (Blakely & Snyder 1997, s. 42). Till skillnad från livsstils- och prestigeboenden, där exploatören från början planerar och uppför murar, uppstår säkerhetszoner genom att fysiska barriärer uppstår i efterhand (Blakely & Snyder 1997, s. 99). Områdena rustas upp med murar och barriärer för att de boende ska ta kontrollen och avvärja utomstående hot (Blakely & Snyder 1997, s. 42). Grant och Mittelsteadt (2004, s. 916) lyfter även kategorin säkerhetszoner och menar att denna typ av gated community ofta används som en sista utväg hos de boende för att "ta tillbaka" sitt område. Grindarna ses inte som en typ av komfort utan som en nödvändighet. Enligt Blakely och Snyder (1997, s. 99) framträder den territoriella exkluderingen särskilt tydligt i denna typ av gated community, där invånarna går samman för att stänga ute sina grannar.

3.2 Gated communities i den svenska kontexten

Att översätta begreppet "gated communities" till svenska är enligt Grundström (2017) svårt. Det handlar om att begreppet varken kan översättas på svenska språket, svenska planeringslagar eller den svenska stadens utformning. "Community" i den amerikanska kontexten avser "gemenskap" medan den svenska definitionen av "samhälle" istället syftar på individens relation till staten. Enligt Grundström och Lazorozka (2021, s. 8) har debatten och forskningen kring gated communities pågått i Sverige sedan början av 2000-talet. Orsakerna till att dessa typer av områden uppstår vid olika tidpunkter och i olika länder är föremål för diskussion. Grundström och Lazoroska (2021, s. 8) lyfter vidare att ekonomisk ojämlikhet också är en viktig faktor, vilket verkar vara en av de största globala drivkrafterna. De länder

som uppvisar de största ekonomiska klyftorna, som exempelvis Brasilien och Sydafrika, är också de med flest gated communities.

Sverige är ett av de mest jämlika länderna ur internationell kontext men även om Sverige är ett jämlikt land internationellt sett, visar statistik att de socioekonomiska klyftorna har ökat (Finanspolitiska rådet 2024, s. 3). Forskning pekar på att en betydande orsak till den ökade ojämlikheten är den ökande självregleringen, där välbärgade grupper drar sig tillbaka från resten av samhället (Grundström & Lazorozka 2021, s. 8). Grundström och Lazoroska (2021, s. 20) hänvisar till forskaren Göran Cars, som tidigt tog upp frågan om gated communities. Han hävdar att denna bostadsform är en del av en ogynnsam utveckling, där samhällsservice flyttas in bakom grindarna. Detta leder till att de boende i denna typ av område blir mindre villiga att betala skatt och kan i förlängningen också bidra till att segregation ökar (Grundström & Lazorozka 2021, s. 20).

Ceccato m.fl. (2024, s. 7) menar att grindsamhällen kritiseras för att de stärker en "vi och dem" känsla. Många stadsplanerare arbetar medvetet för att begränsa deras utbredning. Svensk lagstiftning, inklusive allemansrätten, utgör ett hinder för att etablera äkta grindsamhällen. Det finns även en kulturell ambition att bevara områdets öppenhet. Under perioden 2008-2021 har mediedebatten om gated communities enligt Grundström och Lazorozka (2021, s. 23) utvecklats från att handla om livsstil och trygghet till att fokusera mer på säkerhet.

Debatten kring gated communities i Sverige har varit mer omfattande än de faktiska exempel som har byggts. Gated communities har diskuterats som livsstilsboenden och det har också förts resonemang om att de skapar en känsla av hem genom trygghet. Dessutom har man argumenterat för att de kan fungera som en form av säkerhet när statens hantering av det ökade våldet brister (Grundström & Lazorozka 2021, s. 20). Den ökade kriminaliteten i samhället leder till att gated communities ses som en lösning för att skapa säkerhet, som ett alternativ till statens bristande insatser. Det förs diskussioner om att medborgarna har förlorat förtroendet för det offentliga rummet och för varandra (Grundström & Lazorozka 2021, s. 22).

Termen gated community har ofta en negativ klang i den svenska debatten. Byggherrar och utvecklare motsätter sig denna negativa bild och hävdar istället att denna boendeform främjar gemenskap och att det finns ett behov av bostadsalternativ som tillgodoser olika människors behov (Grundström & Lazorozka 2021, s. 20). I Sverige finns det mycket få bostadsområden som direkt marknadsförts av byggherrar som gated communities eller grindsamhällen. Däremot har ett fåtal exempel diskuterats i media som just gated communities. De mest omtalade är *Victoria Park* i Malmö, *Poppel Park* i Onsala och *Strandudden* i Gnosjö. Victoria Park har blivit kallat Sveriges första gated community i media, men både byggherren och bostadsrättsföreningen benämner det istället som ett livsstilsboende (Grundström & Lazorozka 2021, s. 16). Victoria Park visar på en trend där inhägnader används för att stänga av allmänheten och privatisera stadslandskapet (Grundström 2017). Strandudden, i Gnosjö, är det första bostadsområdet i Sverige som marknadsförts som ett gated community med fokus på livsstil, under namnet "*Strandudden Lifestyle – ett sjönära gated community*" (Grundström & Lazorozka 2021, s. 19).

Grundström och Lazorozka (2021, s. 24) menar att även om boendeformen gated communities har haft visst inflytande, finns det fortfarande inga bostadsområden i Sverige som fullt ut liknar dem i till exempel USA. Det finns flera anledningar till detta. För det första har det funnits starkt motstånd i mediedebatten, vilket troligen har påverkat både potentiella boende och byggherrar. Dessutom har allmänheten inte visat något större intresse för att investera i denna typ av boende. Gated communities har också visat sig vara både tidskrävande och kostsamma att bygga, samt ekonomiskt osäkra. Grundström och Lazorozka (2021, s. 24) lyfter även de stora skillnaderna i stadsbyggnad och planlagstiftning mellan Sverige och USA. I Sverige syftar planlagstiftningen till att säkerställa allmänhetens tillgång till gator, torg och offentliga platser, vilket gör det svårt att införa grindar som stänger av vägar och gator. Planlagstiftningen återspeglar även stadsplanerarens betoning på vikten av allmänna platser, som grönområden, torg, stråk och mötesplatser för allmänheten. Dessutom finns en stadsbyggnadstradition som förespråkar öppna kopplingar och gemensamma mötespunkter som grund för att skapa en tryggare stadsmiljö (Grundström & Lazorozka 2021, s. 24).

3.2.1 Urban gating i Sverige

Även om det saknas direkta motsvarigheter till amerikanska gated communities i Sverige, menar Grundström (2017) att en utbredd kultur av inhägnad, så kallad urban gating, har vuxit fram i svenska städer. Sedan 1990-talet har användningen av stängsel, grindar och lås ökat markant, vilket har medfört en gradvis begränsning av tillgången till offentliga utrymmen. Grundström (2017) definierar urban gating som en process där bostadsområden och kvarter successivt inhägnas, vilket inte bara reducerar den offentliga tillgängligheten utan också bidrar till en påtaglig omvandling av stadens fysiska struktur. Nyare bostadsområden, exempelvis som Victoria Park och Dockan i Malmö, illustrerar en växande trend där nya bostadsområden avgränsas med inhägnader för att exkludera allmänheten och göra stadslandskapet mer privat. Dessa förändringar i stadsstrukturen speglar en ökad privatisering och kontroll över offentliga utrymmen (Grundström 2017).

Grundström (2017) uttrycker att urban gating ur ett internationellt perspektiv kan verka som ett normalt tillvägagångssätt. Hon betonar dock att före 1990-talet var samtliga gårdar och passager öppna för allmänheten. Vilket gjorde det möjligt för vem som helst att röra sig fritt genom kvarteren, ta genvägar och utforska staden efter eget intresse. När lås och koder infördes i den traditionella stenstaden blev dessa förändringar inte alltid direkt synliga, men de begränsade ändå påtagligt stadens tillgänglighet. Från att tidigare ha omfattat gårdar, passager, dörrar och gator, till att enbart omfatta gator. I områden som byggdes under funktionalismens period, där friliggande byggnader i Corbusiers anda placerades i parkmiljöer, är grindar och stängsel däremot mycket mer framträdande. Grundström (2017) menar att urban gating förändrar rörelsemönstren markant, ytor omgärdas som från början var tänkta som öppna parker och grönområden för allmänheten. Denna form av inhägnad begränsar tillgängligheten, på ett sätt som dessutom är visuellt slående. Grön- och utemiljöerna är fortfarande fullt synliga genom stängslet, men de är inte längre tillgängliga. Resultatet är att stora delar av marken stängs av från offentlig användning och att tillgängligheten inskränks till att endast omfatta gatorna (Grundström 2017).

3.3 Trygghetsfrämjande arbete i svenska kommuner

Sandberg m.fl. (2017, s. 7) har genomfört en studie som undersöker svenska kommuners trygghetsarbete. Fokus låg på hur trygghet definieras och praktiseras, samt vilka möjligheter och utmaningar kommunerna upplever i detta arbete. Sandberg m.fl. (2017, s. 5) beskriver trygghet som en känsla i relation till upplevda risker, där termer som rädsla, oro och otrygghet ofta används utan att vara tydligt definierade. En distinktion görs mellan trygghet och säkerhet. Säkerhet syftar på brottsförebyggande åtgärder av teknisk karaktär, medan trygghet relaterar till frågor om demokrati, makt, delaktighet och trivsel. Projektet lyfter vikten av att offentliga rum ska vara tillgängliga för alla, med ett särskilt fokus på jämställdhet. Rädsla ses som en subjektiv känsla som påverkas av faktorer som kön, ålder och tidigare erfarenheter. Rädsla kan också vara föreställd och formas av sociala maktförhållanden och materiella omständigheter, vilket gör att den varierar beroende på tid, plats och sammanhang. Trygghet och otrygghet betraktas därav som individuella upplevelser som är bundna till specifika situationer. Projektet tar hänsyn till både fysiska och sociala faktorer för att bättre förstå och skapa trygghet (Sandberg m.fl. 2017, s. 5).

Studien visar också på de olika förutsättningar varje kommun har för att bedriva trygghetsarbete, där varje kommun möter sina egna specifika strukturer, resurser och utmaningar i arbetet för att skapa trygghet (Sandberg m.fl. 2017 s. 12). Trygghet i staden diskuteras på många olika sätt idag. I vissa fall ses trygghet som en del av den attraktiva staden, den tillgängliga staden, den hållbara staden, eller den jämställda staden. Detta belyser att trygghetsfrågan är mycket mer än enbart brottsbekämpning i urbana miljöer (Sandberg m.fl. 2017, s. 27). Trygghet betraktas som en viktig demokratifråga, men den är också en föränderlig upplevelse som påverkas av medier och samhällshändelser. Det pågår en debatt om huruvida trygghet främst bör inriktas på den fysiska miljön eller på de sociala och politiska maktrelationerna. Åtgärder som förbättrad belysning har visat sig bidra till att minska känslan av otrygghet, men det finns kritik mot att dessa åtgärder inte tar itu med de djupare socioekonomiska orsakerna till rädsla (Sandberg m.fl. 2017, s. 27).

Trygghet påverkas inte bara av den fysiska miljön utan också av hur medborgarna interagerar och de maktrelationer som råder mellan olika grupper (Sandberg m.fl. 2017, s. 28). Enligt studien kommer framtida arbete för att främja trygghet att fokusera på både den fysiska

miljön, samverkan och mänsklig närvaro. Arbetet med trygghet handlar om att hitta en balans mellan kortsiktiga åtgärder för den fysiska miljön och långsiktiga mål för att förändra samhällsliga maktrelationer. Kommunernas insatser tenderar att prioritera den fysiska miljön, även om det långsiktiga problemet ofta har mer strukturella orsaker. En växande enighet om att kombinera olika strategier och metoder för att skapa attraktiva, hållbara och jämställda miljöer visar en vilja att överbrygga denna uppdelning och planera för tryggare städer på lång sikt (Sandberg m.fl. 2017, s. 28).

4. Teoretiskt ramverk

Detta kapitel redogör för det teoretiska ramverk som ligger till grund för analysen. Ramverket består av tre centrala perspektiv: kritiska trygghetsperspektiv, teorin om “den andre”, samt teorin om försvarbart utrymme. Dessa används för att belysa hur trygghet förstås, produceras och motiveras inom Staffanstorps kommunala planering.

4.1 Kritiska perspektiv på trygghet

Att arbeta med trygghet är numera en självklar del av stadsplaneringen och ses som en central faktor för att skapa attraktiva och inkluderande stadsmiljöer (Sandberg m.fl. 2017, s. 6). Listerborn (2024, s. 147) menar att trygghet är en förutsättning för att staden ska kunna användas på lika villkor. Trygghetsskapande åtgärder har kritiserats av forskare då de riskerar att bidra till exkludering, där specifika grupper marginaliseras genom gentrifieringsprocesser och estetiska utvecklingsprojekt. Detta i sin tur aktualiserar frågor kring vad som skapar trygghet för vem samt vilka som anses utgöra potentiella hot i det offentliga rummet. Enligt Sandberg m.fl. (2017, s. 6) låg stadsplaneringens fokus tidigare främst på hur den byggda miljön påverkade människors känsla av trygghet, men idag är perspektivet bredare. Nu omfattar planeringen inte bara fysiska brottsförebyggande åtgärder, utan tar även hänsyn till de djupare orsakerna bakom våld och otrygghet, i syfte att hantera större samhällsutmaningar.

Enligt Listerborn (2024, s. 160) använder sig många kommuner av Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) årliga mätningar av upplevd otrygghet som ett sätt att utvärdera sina insatser och jämföra sig med andra. Listerborn (2024, s. 160) menar att detta tillvägagångssätt

tenderar att standardisera trygghetsbegreppet och bidra till en kommersialisering av det offentliga rummet, där trygghet likställs med upprätthållen ordning. När trygghet omvandlas till en produkt som kvantitativt går att mäta och hantera blir det också kommersiellt. Trygghet blir något säljbart. Det tar sig uttryck i konkreta säkerhetslösningar som lås, övervakningskameror och larmsystem, men även i stadsförnyelseprojekt som syftar till att öka den urbana attraktiviteten.

Listerborn (2024, s.160) anser att den kvantitativa synen på trygghet som tenderar att verka ordningsskapande innebär att vissa beteenden, verksamheter och personer inte längre anses höra hemma i stadsbilden. Grupper i "utsatthet" såsom hemlösa, riskerar att betraktas som en del av otrygghetsproblemet snarare än som individer i behov av trygghetsskapande åtgärder. En teknisk och normaliserande förståelse av trygghet tenderar att reducera komplexiteten i vad som egentligen utgör problemets kärna. Sett ur ett historiskt perspektiv har trygghetskampen i hög grad handlat om att säkra rätten att röra sig fritt i staden, när som helst på dygnet utan att riskera att utsättas för våld eller övergrepp. Detta har varit kärnan i kampen mot otrygghet. Mot bakgrund av dagens urbana utveckling, där fokus i hög grad ligger på att bekämpa oordning och synlig utsatthet, uppstår en tydlig motsättning: är det verkligen trygghet som eftersträvas? (Listerborn 2024, s. 160).

Listerborn (2024, s. 161-162) påpekar att trygghetsfrågan i allt högre grad har blivit en del av en nyliberal stadsplaneringsdiskurs, där tryggheten för den vita urbana medelklassen ges företräde, samtidigt som marginaliserade grupper såsom migranter, äldre kvinnor, ensamstående föräldrar och unga vuxna upplever en växande utsatthet och rädsla i vardagen. Enligt Jacobs (2005, s. 52) är grunden för en fungerande stadsdel är att människor känner trygghet och säkerhet när de rör sig bland främlingar på gatan, utan att uppfatta dem som potentiella hot. Det krävs inte många våldsbrott i ett område för att skapa rädsla bland invånarna. När människor blir rädda undviker de att vistas på gatorna, vilket i sin tur gör platserna ännu otryggare. Det blir särskilt problematiskt när rädslan leder till att människor avstår från att besöka vissa områden, både efter mörkrets inbrott och till och med under dagtid.

Vidare lyfter Listerborn (2002, s. 102) Jane Jacobs resonemang om att trygghet och anonymitet kan samexistera. Social kontroll behöver inte likställas med att alla vet allt om varandra. I stället handlar tryggheten om att veta att det finns människor i närheten, inte om att känna dem personligen. Jacobs (Listerborn 2002, s. 103) kan dock kritiseras för att vara optimistisk i sin tro att människor verkligen kommer att agera vid hotfulla situationer i staden. Jacobs huvudsakliga poäng är dock inte att människor måste vara ivriga att ingripa, utan att själva närvaron av människor skapar en känsla av trygghet och minskar risken för att brott begås.

Listerborn (2024, s. 162) menar att trygghet i bostäder och offentliga miljöer i grunden är en central välfärdsfråga, men har i dagens kontext blivit exkluderande. Denna utveckling sker parallellt med ökande ojämlikhet, privatiseringar, osäkra boendeformer och nedskärningar i välfärden. Processer som i praktiken gynnar medel- och överklassens livsutrymmen. Frågan väcks om trygghetsbegreppet fortfarande är relevant inom stadsplaneringen, då det ofta snarare används som en retorisk täckmantel för tillväxt- och upprustningsprojekt. Denna inriktning bidrar inte till ökad trygghet för alla, särskilt inte för de grupper som redan befinner sig i en utsatt position (Listerborn 2024, s. 162). Trygghetsfrågor har potential att synliggöra underliggande problem. Om syftet däremot är otydligt eller om målsättningarna förblir outtalade, finns en risk att rådande maktstrukturer i stället befästs och förstärks (Listerborn 2024, s. 163).

Listerborn (2024, s. 147) menar att det sällan förs en diskussion om vilka som faktiskt ska omfattas av trygghetsinsatser och vilka konkreta förändringar som krävs för att öka tryggheten. Åtgärder som syftar till att skapa trygghet tenderar i stället få en ordningsskapande funktion, vilket riskerar att exkludera personer som länge har vistats i området. Detta väcker frågor om vilka platser och grupper som uppfattas som en källa till otrygghet. Även vilka som anses behöva skydd och vilka som riskerar att pekats ut som en bidragande orsak till otrygghet. Vidare menar Listerborn (2024, s. 147) att stadsomvandlingsprojekt kan leda till att redan utsatta grupper marginaliseras ytterligare om trygghetsmålen är odefinierade eller outtalade.

4.1.2 Trygghet i gated communities

Trygghet är en central fråga när det kommer till gated communities. Som nämnts är en anledning till att folk eftersträvar att bo i gated communities är av trygghetsskäl (Grundström & Lazorozka 2021, s. 12). Invånarna i Sverige har blivit allt mer måna om tryggheten i området de ska bosätta sig i. I en Sifo-undersökning från 2019 rankades trygghet för första gången som den mest värderade egenskapen bland bostadsköpare (Grundström & Lazorozka 2021, s. 22). Det är även trygghetsargument som ligger till grund för Staffanstorps satsning på gated communities (Staffanstorps kommun 2022b, s. 2).

Grundström och Lazoroska (2021, s. 12) hänvisar till Setha Low som skrivit boken "Behind the gates" (2003), där Low genomfört intervjuer med boende i gated communities. I intervjuerna framkommer att många drivs av en längtan efter att återvända till en idealiserad, trygg och traditionell barndomsmiljö. I boken lyfts också en utbredd rädsla för brottslighet och en rädsla för det som uppfattas som främmande eller annorlunda. Studien visar dock att dessa bostadsområden inte är mer säkra än andra och att många invånare upplever begränsningar till följd av de lokala regler som gäller. Flera intervjupersoner uppger även att grindar och vakter snarare skapar en illusion av trygghet än faktisk säkerhet. Studien pekar generellt på att gated communities bidrar till att förstärka social segregation, rasistiska strukturer och exkluderande stadsplanering, samtidigt som de boende ofta brottas med inre konflikter kring värderingar och livsstil (Grundström & Lazorozka 2021, s. 12).

Enligt forskare medverkar muromgärdade bostadsområden till en mer privatiserad livsstil, där säkerhet får en framträdande roll (Grundström & Lazorozka 2021, s. 13). Denna form av privatisering gynnar vissa grupper. Detta bör samtidigt sättas i relation till andra viktiga värden såsom allmänhetens tillgång till stadens rum, social inkludering och territoriell rättvisa (Grundström & Lazorozka 2021, s. 13). Folk som bor i gated communities tror ofta att säkerhetskameror, stängsel, grindar och vakter förbättrar säkerheten och skyddar dem. Forskning visar dock att dessa områden inte nödvändigtvis är tryggare än andra områden (Grundström & Lazorozka 2021, s. 14). I vissa fall har forskning visat att brottsligheten faktiskt kan vara högre både inom och i anslutning till gated communities, ett exempel är Sydafrika (Grundström & Lazorozka 2021, s. 15). En möjlig förklaring är att stora

socioekonomiska klyftor gör dessa områden särskilt utsatta och därmed mer benägna att bli måltavlor för brott. Detta fenomen gäller dock inte bara i låginkomstländer utan har även observerats i länder som Storbritannien. Trots att gated communities ofta uppfattas som säkra och trygga miljöer, fungerar de i många fall snarare som attraktiva mål för kriminell aktivitet (Grundström & Lazorozka 2021 s. 15). Den brottslighet som finns i samhället bidrar till att gated communities uppstår som ett sätt att erbjuda en säkerhetslösning i de fall där staten anses misslyckas med att garantera trygghet (Grundström & Lazorozka 2021, s. 22).

I denna studie förstås trygghet som ett komplext begrepp inom stadsplanering. Begreppet rör sig mellan den tidigare synen på trygghet där inkluderande åtgärder som tillgängliggör staden, var centralt. Samt en nyare syn på trygghet där fokus läggs på ordningsskapande lösningar där stadsrum blir allt mindre tillgängliga. De två olika synerna på vad trygghet innebär sätts i relation till hur trygghetsbegreppet används som motivering av gated communities i Staffanstorps kommun.

4.2 Den andre

"Den andre" är en individ eller grupp som definieras i motsats till en dominerande norm och som utesluts eller marginaliseras på grund av sin tillhörighet till grupper som avviker från det etablerade "vi", ofta baserat på faktorer som etnicitet, kön, sexualitet eller klass (Tulumello 2017, s. 44-45). Sara Ahmed (2004) analyserar hur emotionella processer formar upplevelser av rädsla och trygghet samt hur dessa känslor bidrar till att etablera gränser mellan "vi" och "dem". Enligt Ahmed (2004, s. 62–64) kan rädsla förstås som en affektiv politik, vilket innebär att den fungerar som ett politiskt verktyg och en emotionell kraft som påverkar samhällsstrukturer. Det handlar inte enbart om individuella känslor, utan också om hur dessa känslor bidrar till att skapa och vidhålla gränser, maktstrukturer och sociala relationer inom grupper.

I linje med detta definierar Tulumello (2017, s. 44) en social grupp som en samling av människor som minst särskiljer sig från en annan grupp utifrån sina kulturella uttryck, traditioner eller sätt att leva. Riggins (1997, s. 4) lyfter att "jaget" och den externa "andre" kan uppfattas som både enskilda individer, jag och du, eller som ett kollektiv som delar liknande egenskaper, vi och dem. Riggins (1997, s. 6) menar vidare att de dominerande sociala gruppernas identitetsdiskurser ofta är distinkta och entydiga då dessa grupper har en

starkare position i samhället och därför har lättare att uttrycka sin gemensamma identitet offentligt. Deras identitet är redan etablerad och bekräftas av samhällets normer, institutioner och strukturer. Trots detta är det både dominerande majoriteter och underordnade minoriteter som uttrycker diskurser om olikhet.

En av de tydligaste gränsdragningar mellan "jaget" och "den andre" är språkliga markörer såsom inkluderande och exkluderande pronomen samt possessiva uttryck, däribland vi och dem eller vår och deras (Riggins 1997, s. 8). Medlemmar i en vi-grupp identifieras oftare med personnamn än "den andre" vars identiteter anonymiseras utifrån deras yrke, ålder eller annan social status (Riggins 1997, s. 7). Tulumello (2017, s. 43) menar att vi måste erkänna att "jaget" inte är ett fast eller statiskt element utan istället en kulturell skapad identitet som genom relationer och kontraster till andra, både individuellt och socialt. Så länge skillnader i kön, etnicitet, klass, ålder, status och sexuell läggning påverkar självidentifieringen kommer det också prägla det sociala livet och påverka beteenden. "Jaget" och "den andre" är så sammankopplade så för att sluta prata om ett "dem" måste man samtidigt sluta prata om ett "oss" (Riggins 1997, s. 6).

Tidigare har begrepp såsom outsider eller avvikare definierats på samma sätt som dagens användning av "den andre" (Riggins 1997, s. 4). Petersson (2006, s. 26) menar att de egenskaper som tillskrivs de stereotypa "andre" antingen framställs som problematiska eller eftertraktade, det vill säga som något negativt eller positivt. Petersson (2006, s. 26) betonar att "den andre" aldrig skildras på ett neutralt sätt och att stereotyper ofta används för att nedvärdera eller främmandegöra "den andre" genom att framställa dem som irrationella, underlägsna eller hotfulla. Detta kan vara en effektiv strategi som används av en dominerande majoritet som ser sig själva som normala och rationella. Samtidigt lyfter Riggins (1997, s. 9,17) att det finns en fascination för det som stereotypen representerar, vilket kan leda till exotifiering eller romantisering av "den andre".

Rädsla bidrar till att skapa gränser genom att definiera vad som upplevs som hotfullt, snarare än att enbart försvara redan existerande gränser. Den påverkar inte bara relationen mellan "jaget" och "den andre", utan påverkar också hur vissa objekt framstår som mer skrämmande än andra. Detta sker genom upprepade berättelser som förstärker och befäster föreställningar om vissa objekt som särskilt hotfulla (Ahmed 2004, s. 67).

Ahmed (2004, s. 68) framhåller att en stor del av debatten kring rädsla för brott har handlat om hur rädslan har organiserats både rumsligt och kroppsligt samt hur debatten inte nödvändigtvis är en direkt återspeglning av en objektiv fara. Ahmed (2004, s. 68) lyfter antagandet att de som är mest rädda är de som är mest utsatta men uppmärksammar samtidigt forskning som tyder på det motsatta; att de som är minst utsatta för brottslighet är de som känner störst rädsla. Vilket antyder att rädsla för brott inte bara handlar om objektiva hot, utan snarare om hur känslor av sårbarhet formas och vilka narrativ som cirkulerar i samhället.

I tider som kännetecknas av oro där människor upplever rädsla och osäkerhet blir de mer benägna att fokusera på de skillnader som separerar "oss" från "dem". Rädslan och osäkerheten kan på så sätt användas för att stärka sammanhållningen hos majoritetsgruppen genom att skapa en gemensam fiende att enas mot (Pettersson 2006, s. 32). Koskela (2010, s. 389) menar att rädsla har en tendens att överdrivas, för trots att rädsla är en individuell känsla så är den också socialt betingad. Faror och hot känns mer sannolika och närvarande. Rädsla skapas socialt, inte främst genom individuella upplevelser, utan genom andras erfarenheter som förmedlas via samtal eller genom medierna.

Ahmed (2004, s. 72) anser att rädsla uppkommer genom språkliga och diskursiva processer där hotet stärks och gränser skapas mellan grupper: de som uppfattas som hotade och de som framställs som hot. Ahmed (2004, s. 70) lyfter hur denna rädsla begränsar vissa kroppars rörlighet både fysiskt och socialt, medan rummet blir större för andra som får större frihet och tillgång till utrymme. Rädslans ojämna fördelning påverkar möjligheten till rörelsefrihet. Rädslan formar territoriella gränser och begränsar vem som har rätt att vistas på olika platser. Detta mönster går att finna i den politiska retoriken, där frihet ofta kopplas till frånvaro av rädsla och därmed friheten att kunna röra sig utan begränsningar. Ahmed (2004, s. 72) menar att rädsla uppstår som en följd av retoriken, snarare än som en ursprunglig känsla som i sig gör att vi uppfattar vissa grupper som farliga. När vissa hot lyfts fram och förstärks skapas en tydlig uppdelning där vissa individer eller grupper framställs som värda att skyddas, medan andra pekas ut som ett hot.

Yiğit-Turan och Ågren (2024, s. 633) reflekterar över hur den samtida stadsplaneringen upprätthåller rumslig orättvisa genom samtidens planeringskoncept, terminologi och metoder vilket i sin tur kan förstärka retoriken kring "vi och dem". Yiğit-Turan och Ågren (2024, s. 632) argumenterar för att svenska städer fortsatt präglas av strukturell ojämlikhet och segregation, vilket de illustrerar genom en jämförelse mellan två områden i Uppsala:

Gottsunda och Gunsta. Gottsunda beskrivs som ett "icke-vitt" område med en hög andel invånare med utländsk bakgrund som har stämplats som ett särskilt utsatt område. Gunsta, å andra sidan, framställs som ett "vitt", välbärgat område med en högre andel svenskfödda invånare och ses som en trygg och socialt attraktiv boendemiljö. Denna rasifierade kategorisering lägger grunden för olika planeringsinsatser gällande de båda områdena (Yiğit-Turan och Ågren 2024, s. 634, 640-641). Jämförelsen av dessa två områden visar att svenska stadsplaneringsmekanismer i praktiken upprätthåller och reproducerar ojämlikhet trots diskurser om både social och miljömässig hållbarhet (Yiğit-Turan och Ågren 2024, s. 632). Yiğit-Turan och Ågren (2024, s. 652) menar att stadsplaneringen fragmenterar städer vilket resulterar i att områden ofta ses som isolerade problem i stället för att förstå dem som en del av den större samhällsstrukturen. Detta leder till att sociala problem ses som naturliga delar av platsen i stället för som resultat av ojämlika samhällsförhållanden. På detta sätt rättfärdigas rumsliga orättvisor.

Koskela (2010, s. 390) menar att rädslan spelar en viktig roll i processen med att konstruera "den andre". Utan föreställningen om "den andre" skulle grunden för rädsla saknas. Rädslan är beroende av "den andre" för att existera och oavsett om den är motiverad eller inte är den starkt förknippad med både den sociala och kulturella framställningen av "den andre".

I denna studie används begreppet "den andre" som ett sätt att förstå hur retoriken och planerna gällande gated communities blir ett sätt att befästa gränser mellan olika grupper i samhället. Genom att rumsligt separera sig från det som uppfattas som farligt, skapas både fysiska och symboliska gränser som förstärker uppdelningen mellan "innanför" och "utanför".

4.3 Försvarbart utrymme

Lees och Warwick (2022, s. 1) beskriver teorin om försvarbart utrymme som ett mycket omtvistat koncept och tillvägagångssätt för att brottsförebygga i den fysiska miljön. Denna teori är ofta något som tillämpas på allmännyttiga bostadsområden i Nordamerika, Europa och i andra delar i världen. Enligt Lees och Warwick (2022, s. 1) är försvarbart utrymme hittills det mest inflytelserika konceptet för att förebygga brottslighet i den byggda miljön. Upphovsmannen till teorin är Oscar Newman som genom att analysera sambandet mellan brottsmönster och stadsplanering utvecklade teorin om försvarbart utrymme, eller defensible space vilket är den engelska benämningen (Listerborn 2002, s. 104).

En ide i teorin om försvarbart utrymme är hur bostadsutrymme kan utformas för att försvara sig mot brottslig aktivitet (Newman 1972, 1). Försvarbart utrymme är en teori kring hur bostadsmiljöer kan utformas för att förebygga brott. Grundtanken är att den fysiska miljön ska återspegla och stärka det sociala nätverket inom ett område, en gemenskap där invånarna känner ansvar för sin omgivning och därmed är mer benägna att skydda och ta hand om den. De olika element som ingår i modellen syftar alla till att skapa en miljö där invånarnas känsla av gemenskap och "territorialitet" (känslan av att ett område är *deras*) uppmuntras. När människor känner sig delaktiga och ansvariga för sitt bostadsområde ökar sannolikheten för att de också agerar för att hålla det tryggt, välskött och levande. Begreppet försvarbart utrymme fungerar som en samlad benämning för flera olika fysiska och sociala strategier som tillsammans skapar trygghet och motståndskraft mot brott i bostadsområden (Newman 1972, s. 3). I sin kritik av begreppet menar Lees och Warwick (2022, s. 4) att idén om försvarbart utrymme är motsägelsefullt, tvetydigt och bristfälligt definierat.

Enligt Newman (1972, s. 3) är det gemensamma målet för de element som tillsammans skapar ett försvarbart utrymme är en miljö där en latent känsla av territorium och gemenskap hos invånarna kan översättas till ett ansvar för att säkerställa en trygg, produktiv och underhållen livsmiljö. Territorialitet innebär att invånarna får ansvar för sitt fysiska utrymme, vilket i sin tur leder till att en informell social kontroll uppstår. Detta kan avskräcka potentiella brottslingar och denna blir också en inkräktare som är lätt att känna igen och hantera av invånarna. Lees och Warwick (2022, s. 10) menar att territorialitet är ett brett begrepp. Det kan handla om allt från platsanknytning till socialt engagemang för en plats. Territorialitet kan också tillämpas i olika skala, från enskilda platser till hela grannskap. Enligt Lees och Warwick (2022, s. 10) innebar territorialitet för Newman flera sammanlänkade effekter. Det handlade om en process där legitima användare skapade en känsla av ägande över ett visst område. Denna känsla bidrog till att tydligt definiera vilket område som kontrollerades av invånarna. Den stärktes också genom att människor kände igen sina grannar eller andra som rörde sig i området.

Enfamiljshuset utgör i sig självt ett tydligt uttryck för ett territoriellt anspråk. Husets avskildhet skapas av ytan mellan huset och omgivningen, ofta i form av en trädgård eller annan öppen mark. I vissa fall förstärks denna gräns genom buskar, staket, med höga murar och portar (Newman 1972, s. 51). Newman (1972, s. 52) menar att när det kommer till

lägenhetshus, är det utrymmet mellan huset och gatan som räknas som territorium. Många som bor i lägenhetshus ser utrymmet utanför som offentligt utrymme och det kan finnas vissa fysiska medel för att förlänga det privata utrymmet från lägenheterna. Newman (1972, s. 52) lyfter att det går att dela upp det offentliga utrymmet utanför lägenheterna så att större delar hamnar under lägenhetsinnehavarens inflytande och ansvar.

Naturlig övervakning (*Natural Surveillance*) är ett centralt begrepp i Newmans teori. Naturlig övervakning avser den strategiska utformningen av den byggda miljön för att möjliggöra visuell översikt över gemensamma och offentliga ytor. Syftet är att förstärka den informella sociala kontrollen genom att underlätta för boende och förbipasserande att observera vad som sker i omgivningen (Newman 1972, s. 78). Newman (1972, s. 79) menar att denna typ av övervakning fungerar bäst när den är kopplad till den territoriella indelningen av bostadsområden, vilket gör att de boende övervakar de offentliga områdena som de uppfattar som en del i deras äganderätt och därmed ansvar. En annan viktig del är att invånarna i ett område ska känna varandra. De vanligaste ursäkterna att inte ingripa är att offret är okänt för en samt att incidenten inträffade på en offentlig plats. I teorin om försvarbart utrymme betonas enligt Lees och Warwick (2022, s. 10) vikten av övervakning, särskilt den naturliga eller informella typen. Det kan till exempel vara fönster som vetter mot gatan. Denna typ av övervakning värderas högre än tekniska lösningar som övervakningskameror eller formella alternativ som väktare. Naturlig övervakning kan öka människors känsla av trygghet. Det gör att fler använder platsen, vilket i sin tur stärker känslan av ägande. Det finns dock också risker, till exempel kan fönster i bottenvåningen förbättra överblicken över ett område, men samtidigt göra bostaden mer sårbar för inbrott.

Newman (1972, s. 3) menar att folk måste arbeta tillsammans för att upprätthålla säkerheten. I medelklassområden har ansvaret att upprätthålla säkerhet till stor del överlämnats till polisen. Medan det i överklassområden, där det finns höghus, arbetar portvakter och liknande, en lyx som inte är möjlig i andra områden. Newman (1972, s. 3) lyfter att kampen mot brott går förlorad när människor börjar skydda sig själva som individer och inte gemenskap. Medel- och överklassbefolkningens flytt till höghus och noggrant avgränsade områden, vilka är lika välbevakade och åtskilda från de omgivande byggda miljöerna som militärstationer, är klart ett tillbakadragande till likgiltighet.

Teorin om försvarbart utrymme har kritiserats för att inte ta hänsyn till brottets orsaker, trots detta har Newmans idéer haft stor påverkan och enligt Lees och Warwick (2022, s. 1) har detta konceptet haft störst påverkan hittills när det gäller brottsprevention i den byggda miljön. På senare tid har forskning om hur rädsla för brott hänger ihop med geografi visat att det finns ett komplext samspel mellan hur den fysiska miljön är utformad och hur människor uppfattar risken för brott. Det påverkar i sin tur hur trygga och välmående människor känner sig i ett område (Lees & Warwick 2022, s. 6).

Försvarbart utrymme används i denna studie som ett verktyg att förstå den fysiska planeringens roll i säkerhetslösningar i den byggda miljön. Perspektiv som används för att analysera resultaten rör den byggda miljöns påverkan på gemenskap och territorialitet samt hur detta kan användas för att motivera säkerhetslösningar i bostadsområden såsom gated communities.

5. Metod och material

Följande kapitel redogör för studiens metodval och material. Studien presenteras även i förhållande till god forskningssed och vidare förs en diskussion kring metodvalen.

5.1 Kvalitativ metod

Det här arbetet har utgått från en kvalitativ forskningsmetod. Kvalitativ forskning är en vanlig metod i samhällsvetenskaplig forskning. Det finns tre egenskaper som är utmärkande för kvalitativ forskning (Bryman 2018, s. 454). Den första egenskapen är att den kvalitativa forskningen uppvisar en induktiv syn på förhållandet mellan teori och praktik (Bryman 2018, s. 454). Den andra egenskapen är att kvalitativ forskning utgår från en kunskapsteoretisk ståndpunkt. Den tredje och slutgiltiga egenskapen är en ontologisk ståndpunkt. En ontologisk ståndpunkt handlar om hur verkligheten uppfattas, vad som anses vara verkligt och existerande. Inom kvalitativ forskning utgår en tolkande ontologi ofta från att verkligheten är subjektiv och mångfaldig, formad av ett samspel mellan individer som resulterat i sociala egenskaper. Det finns inte en enda objektiv sanning, utan flera verkligheter som skapas och upplevs olika beroende på perspektiv (Bryman 2018, s. 455).

Valet av en kvalitativ metod grundar sig i studiens syfte. Syftet är att få en djupare förståelse för hur gated communities motiveras och uppfattas utifrån ett trygghetsperspektiv samt hur dessa bostadsformer påverkar stadsutvecklingen i Staffanstorp. Aktörers uppfattningar, erfarenheter och värderingar spelar en central roll, vilket gör att en kvalitativ ansats lämpar sig väl. Trygghet är ett mångfacetterat och subjektivt begrepp, det kan inte enkelt mätas eller kvantifieras. Därför krävs en metod som möjliggör att olika tolkningar och betydelser kommer till uttryck.

Genom semistrukturerade intervjuer med både forskare och kommunala planerare har det varit möjligt att utforska olika perspektiv. Dessa perspektiv handlar om hur trygghetsargument används i planeringen samt hur dessa påverkar den fysiska utformningen av staden. Den kvalitativa metoden ger utrymme för att analysera resonemang, intentioner och underliggande värderingar. Detta är avgörande för att förstå de drivkrafter och målkonflikter som kan ligga bakom införandet av gated communities. Metoden möjliggör också att lyfta fram lokala förutsättningar och särskilda kontextuella faktorer som påverkar stadsplaneringen i Staffanstorp.

5.2 Dokumentstudie

I denna studie används olika typer av dokument som empiriunderlag. Med dokument avses inte enbart skriftligt material, utan även ljudinspelningar och visuella källor som bilder och filmer (Patel & Davidson 2019, s. 88). Det empiriska materialet i denna studie utgörs av transkriptioner från två publicerade intervjuer, en transkribering av ett utdrag från ett möte i kommunfullmäktige, ett sammanträdesprotokoll, en ordförandeskrivelse samt tre kommunala planeringsdokument. Urvalet av dessa dokument motiveras av att de berör teman som är centrala för studien: trygghetsfrågor och implementeringen av gated communities.

De tre planeringsdokumenten inkluderar en handbok om gated communities i stadsplanering, en digital trygghetsvandring samt översiktsplanen för Staffanstorps kommun. I Sverige finns en stark plan och bygglagstiftning (Pries 2017, s. 57). Det som ligger till grund för detta är 1947 års byggnadsstadga och 1948 års kommunala självständighetsreformer (Pries 2017, s. 58). Planeringsprocessen verkar i tre skalor, översiktsplanen som omfattar hela kommunen, detaljplaner som omfattar mindre områden eller kvarter samt bygglov som söks för enskilda konstruktioner. Den juridiska befogenheten att bevilja, föreslå och administrera planprocessen

ligger helt och hållet hos den kommunala myndigheten, så länge den följer det förfarande som anges i plan- och bygglagen (Pries 2017, s. 58).

Att inkludera dessa planeringsdokument i studiens empiri är relevant, då de är centrala styrinstrument för den fysiska planeringen i Staffanstorps kommun. Dokumenten innehåller såväl strategiska inriktningar som konkreta åtgärder, och visar hur kommunen förhåller sig till trygghetsfrågor, stadsutveckling och etablering av gated communities. Detta är direkt kopplat till studiens syfte och forskningsfrågor.

5.3 Semistrukturerade intervjuer

Semistrukturerad intervju är en form av kvalitativ intervju (Bryman 2018, s. 560). Enligt Bryman (2018, s. 561) är intervjuer sannolikt den mest använda metoden i kvalitativ forskning. Det som gör intervjun särskilt attraktiv är dess flexibilitet. Tillvägagångssättet behöver inte vara strikt strukturerat. I kvalitativa intervjuer ligger tyngden på intervjupersonernas egna uppfattningar och synsätt. Fokus är riktat på intervjupersonens ståndpunkter. I kvalitativa intervjuer är det önskvärt att låta intervjun röra sig i olika riktningar, eftersom det ger kunskap om vad intervjupersonen upplever som relevant och viktigt.

En semistrukturerad intervju innebär att forskaren utgår från en intervjuguide med förutbestämda teman som ska behandlas, men intervjupersonen har stor frihet att formulera sina svar på eget sätt. Intervjuprocessen är därmed flexibel och betonar intervjupersonens egna tolkningar och upplevelser. Fokus ligger på att fånga hur personen själv uppfattar och förstår olika händelser, mönster och beteenden, vilket möjliggör en djupare förståelse för de fenomen som undersöks (Bryman 2018, s. 563).

Valet att genomföra semistrukturerade intervjuer i denna studie motiveras av behovet att fånga nyanserade perspektiv kring skapandet av gated communities i Staffanstorp med särskilt fokus på trygghetsaspekter och stadsplanering. Eftersom studiens forskningsfrågor rör aktörers motiveringar, är semistrukturerade intervjuer ett lämpligt val. Det gav intervjupersonerna möjlighet att formulera sina svar fritt och utifrån egna erfarenheter inom ämnet. Intervjuguiden med frågor fungerade som en ram för att säkerställa att centrala teman

behandlades i varje intervju. De semistrukturerade intervjuerna möjliggjorde att nya frågor kunde ställas under samtalets gång, vilket var värdefullt då fenomenet både är komplext och kontextberoende. Intervjuerna med forskaren och de kommunala planerarna resulterade i en mer omfattande förståelse för hur trygghetsargument används och vilka effekter dessa har på stadsutvecklingen i praktiken.

5.4 Kodning och tematisering

Tematisk analys är ett av de mest använda tillvägagångssätten vid analys av kvalitativt material. Det fungerar som ett flexibelt verktyg för att identifiera och tolka mönster i data genom att söka efter olika teman som är relevanta för studien (Bryman 2018, s. 702). Ett tema inom den tematiska analysen utgör en meningsfull kategori som identifieras utifrån det insamlade materialet. Det har en tydlig koppling till studiens fokus och forskningsfrågor. De olika teman som urskiljs växer fram ur koder som har identifierats i studiens material (Bryman 2018, s. 703).

Den tematiska analysen har genomförts med utgångspunkt i de steg som beskrivs av Bryman (2018, s. 707). Arbetet inleddes med en genomläsning av olika delar av det empiriska materialet för att skapa en grundläggande förståelse för dess innehåll. Därefter påbörjades en inledande kodning där mindre bitar av text identifierades och tilldelades korta, beskrivande koder. I nästa steg sorterades dessa koder utifrån deras gemensamma innehåll och grupperades i övergripande teman. För att fördjupa analysen utvecklades dessa teman vidare och delades i vissa fall upp i mer specifika underteman. Bryman (2018, s. 707) framhåller att det är centralt att teman och delteman namnges på ett sätt som tydligt speglar deras innehåll. Slutligen analyserades sambanden mellan temana och vilka likheter och skillnader som kunde urskiljas. Olika teman som används i analysen av resultatet är bland annat; vi och dem, detaljer om genomförandet och kommunens trygghetsarbete.

5.5 God forskningssed

Den som bedriver forskning har ett ansvar att se till att forskningen genomförs i enlighet med god forskningssed (Vetenskapsrådet 2024, s. 5). Begreppet definieras som: "God forskningssed kan förstås som en samling forskningsetiska krav, eller som den praktik som

uppstår då dessa krav följs.” (Vetenskapsrådet 2024, s. 7). I denna uppsats har dessa riktlinjer noggrant beaktats genom hela processen.

ALLEA-kodexen, "The European Code of Conduct for Research Integrity" är en utgångspunkt för god forskningssed (Vetenskapsrådet 2024, s. 7). Det huvudsakliga syftet med kodexen är att stödja forskarsamhället i att ta sitt ansvar för att bidra till en god forskningssed. Kodexen utgår från fyra grundprinciper. Den första principen behandlar tillförlitlighet och den finns för att garantera kvaliteten i forskningen. Detta säkerställs i forskningens nyttjande av resurser, design, metod och analys. Den andra principen är ärlighet och den innebär att forskningen ska planeras, genomföras, granskas och kommuniceras på ett objektivt, transparent och noggrant sätt. Kodexens tredje princip är respekt vilket innebär att forskaren ska visa respekt för bland annat kollegor, forskningspersoner, samhälle och miljö. Den sista principen är ansvar som syftar till forskarens ansvar för forskningen, från idé till publikation och dess konsekvenser (Vetenskapsrådet 2024, s. 11).

I denna uppsats, som bygger på semistrukturerade intervjuer och dokumentstudier, har särskild hänsyn tagits till de principer som formuleras i ALLEA-kodexen: tillförlitlighet, ärlighet, respekt och ansvar. Samt de intressen som också är en del av god forskningssed: forskningsintresset, skyddsintresset, öppenhetsintresset och förtroendeintresset. Datainsamlingen har genomförts på ett noggrant och transparent sätt för att säkerställa forskningskvalitet och tillförlitlighet. Vid intervjuerna har respekt för deltagarnas integritet varit centralt i enlighet med skyddsintresset. Risker har övervägts och minimerats genom informerat samtycke och anonymisering. Intervjupersonernas personuppgifter har hanterats i enlighet med GDPR. Behandling av personuppgifter har registrerats och uppgifterna förvaras säkert fram till att studien är avslutad då dessa kommer att raderas. Studien har även förhållit sig till öppenhetsintresset genom tydlig dokumentation av metod och analys i syfte att främja transparens. Förtroendeintresset har beaktats genom att bedriva forskningen på ett ansvarsfullt sätt, fritt från otillbörlig påverkan och med strävan att bidra till relevant samt tillförlitlig kunskap.

5.6 Metoddiskussion

Som en del av dokumentstudien har, som tidigare nämnts, transkriberingar av befintliga intervjuer samt ett avsnitt från en debatt i kommunfullmäktige i Staffanstorp inkluderats i det

empiriska materialet. Förfrågningar om deltagande i egna intervjuer skickades till potentiella intervjupersoner, men då återkoppling uteblev användes i stället tillgängliga visuella källor och ljudinspelningar. Urvalet av material har skett med utgångspunkt i dess relevans för studiens syfte. Samtidigt har en kritisk granskning av källorna genomförts, särskilt med hänsyn till att delar av materialet har publicerats av tidigare politiskt bundna mediekanaler, vilket kan påverka neutraliteten. För att undvika detta har materialet som granskat endast analyserats utifrån vad kommunens representant säger och inte tolkningarna som görs av mediekanalen. Debatten i kommunfullmäktige bedömdes som särskilt relevant, då frågan om gated communities diskuterades av företrädare från flera olika politiska partier. De perspektiv och argument som framfördes där är direkt kopplade till studiens syfte och bidrar därmed till det empiriska underlaget. Även om sekundärmaterialet är offentligt material och publicerat är namnen på medverkande politiker inte återgivna, av hänsyn till deras personliga integritet, även om de kan vara möjliga att identifiera.

Transkriberingarna av de visuella källorna och ljudinspelningarna fungerar som ett viktigt komplement till de övriga dokumenten i dokumentstudien och de semistrukturerade intervjuerna. Dessa består av kommunala styrdokument och intervjuer med kommunala planerare och forskare. Nedan presenteras en tabell över studiens empiriska material.

5.6.1 Empiriskt material: dokumentstudien

Källa	Titel	Publiceringsdatum	Längd	Medverkande
Riks	Staffanstorp satsar på "gated communities"	22/11-2023	7.31 min	KSO Staffanstorp
Trygghetspodden	Podd 99- Christian Sonesson	8/12-2021	44.14 min	KSO Staffanstorp
Staffanstorps kommun	Staffanstorp kommunfullmäktige 2024-11-18	18/11-2024	7.15 timme	Politiker i kommunfullmäktige
Staffanstorps kommun	Digital trygghetsvandring, resultat-analys-åtgärder	19/1-2022	21 sidor	-
Staffanstorps kommun	Gated communities i stadsplaneringen, en liten handbok	21/1-2022	11 sidor	-

Källa	Titel	Publiceringsdatum	Längd	Medverkande
Staffanstorps kommun	Översiktsplan 2020-2040 del 2 utgångsläget	17/3-2022	85 sidor	-
Staffanstorps kommun	Beslut om direktiv gällande ett tryggare Staffanstorp	21/1-2020	3 sidor	KSO Staffanstorp
Staffanstorps kommun	Sammanträdesprotokol l §18 Förslag på trygghetsdirektiv (2020-KS-55)	5/2-2020	6 sidor	Kommunstyrelsen Staffanstorp

5.6.2 Empiriskt material: intervjuer

Intervjuperson	Roll	När	Längd
Planerare 1	Representant från Staffanstorps kommun	9/4-2025	33.40 min
Planerare 2	Representant från Staffanstorps kommun	9/4-2025	33.40 min
Forskaren	Forskare i trygghetsfrågor	10/4-2025	47.22 min

6. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultaten av dokument- och intervjustudien. Resultatet presenteras i form av teman som framkom i materialet. Ett identifierat tema är kommunens trygghetsarbete med särskilt fokus på retoriken kring “vi och dem” kopplat till teorin om den andre. Vidare redogörs även för teman såsom: trygghet som lokal identitet, detaljer kring genomförandet av förslaget, anpassningar till den svenska kontexten samt möjligheter och utmaningar. Dessa teman analyseras genomgående utifrån det teoretiska ramverket och den tidigare forskningen.

6.1 Kommunens trygghetsarbete

Det politiska styret i Staffanstorps har under lång tid arbetat aktivt med insatser som stärker tryggheten, redan 2007 blev kommunen certifierad av WHO som en "Safe Community". Certifieringen bygger på kriterier som omfattar ekonomisk och social trygghet, goda uppväxtvillkor, hälsosamma och säkra livsmiljöer samt en hälso- och sjukvård som främjar hälsa. Staffanstorp var även en av de första kommunerna som inledde samarbete med försäkringsbolag, polisen och invånarna för att införa märkning med syntetiskt DNA. Kommunen har också en lång tradition av grannsamverkan, där invånarna gemensamt verkar för att motverka brottslighet (Staffanstorps kommun 2022a, s. 28).

Staffanstorps kommun (2022a, s. 27) skrev i översiktsplanen att Staffanstorp ska vara en kommun där människor känner sig trygga och trivs att leva. En plats där alla invånare känner sig delaktiga och inkluderade är grunden för en trygg och säker miljö. I en sådan kommun inträffar få olyckor, brottsligheten är låg och kriser hanteras effektivt. Invånarna ska kunna känna trygghet i alla offentliga miljöer, oavsett tid på dygnet eller vilken situation de befinner sig i.

KSO sade vid sin medverkan i Trygghetspodden (2021) att tryggheten i lokalsamhället är otroligt viktig, inte bara i Staffanstorp utan i Sverige i stort. Han fortsatte med att säga "den som inte är trygg har fått sin frihet berövad och kan inte verka på samma sätt och med samma kraft i samhället" (Trygghetspodden 2021). Vidare framhöll KSO att han inte identifierar trygghetsfrågan som någon höger- eller vänsterfråga utan att alla vill kunna känna en trygghet. Det är viktigt att kunna känna en trygghet för sin familj och för sig själv och för sitt område där man bor och verkar. Staffanstorp är rankad som en trygg kommun men KSO menade att "kommunen inte kan nöja sig att vara en av de tryggare i ett otryggt land och att det är av största vikt att ständigt värna tryggheten men samtidigt bekämpa varje spår eller varje mått av otrygghet så fort det dyker upp" (Trygghetspodden 2021).

Trygghet framträdde som ett genomgående fokus i Staffanstorps kommunala planering och styrning. Enligt planerare 1 är trygghet "... ett av kommunfullmäktiges mål under denna mandatperioden". Detta förstärks även i dokumentet Beslut om direktiv gällande ett tryggare Staffanstorp, där KSO skrev:

Trots det enträgna arbetet med trygghetsskapande åtgärder i Staffanstorps kommun så har tryggheten i Sverige gått i motsatt riktning. Staten har stora svårigheter att skydda landets medborgare. Det så kallade samhällskontraktet mellan stat och medborgare är inte längre vad det varit. (Staffanstorps kommun 2020a, s. 2)

Uttalandet visar hur kommunen tar på sig ansvaret för tryggheten när staten anses ha misslyckats med att skydda medborgarna. Det tyder på en uppfattning om att ansvaret för trygghet nu har flyttats från staten till kommunen. Uttalandet illustrerar en förskjutning av ansvar, där trygghet inte längre enbart betraktas som en nationell angelägenhet utan som en fråga som kräver kommunalt ledarskap, särskilt i den fysiska planeringen. Det indikerar också hur trygghet används som en politisk och strategisk resurs i kommunens styrning. Detta ligger i linje med Atkinson och Blandys (2005, s. 185) resonemang om att förespråkare för gated communities ofta hänvisar till att staten inte har fullföljt sitt kontrakt i att säkerställa trygghet och säkerhet.

Mot denna bakgrund blir Blakely och Snyders (1997, s. 42) kategori säkerhetszoner särskilt relevant. Precis som de planerade gated communities i Staffanstorp drivs dessa områden av ett starkt trygghetsfokus där fysiska barriärer och säkerhetslösningar är direkta svar på en rädsla för brott och en önskan om skydd. Staffanstorps initiativ kan därför ses som en samtida svensk variant av de säkerhetszoner som Blakely och Snyder identifierat i andra kontexter. Den ökade upplevda kriminaliteten i samhället, tillsammans med en uppfattning om att statliga trygghetsinsatser inte räcker till gör att gated communities framstår som en möjlig lösning för att skapa säkerhet (Grundström & Lazorozka 2021, s. 22).

Kommunen har flera metoder i sitt trygghetsarbete. År 2018 etablerades en kommunal säkerhetsenhet i Staffanstorps kommun. Denna enhet inkluderar bland annat kommunala ordningsvakter, som fungerar som ett komplement till polisens närvaro och den kameraövervakning som finns. Genom ordningsvakterna bedriver enheten även en trygghets- och relationsskapande verksamhet, som är aktiv dygnet runt i kommunens offentliga miljöer (Staffanstorps kommun 2022a, s. 28). Enligt Staffanstorps kommun (2022a, s. 28) utgör säkerhetsenheten en stabil och välfungerande del av den kommunala organisationen.

Staffanstorps kommunala säkerhetsenhet, med ordningsvakter och kameraövervakning, kan tolkas som ett uttryck för den tekniska och ordningsinriktade trygghetssyn som Listerborn (2024, s. 160) kritiserar. Genom att fokusera på mätbar otrygghet och synliga säkerhetslösningar riskerar kommunen att förhålla sig till trygghet som en produkt, något kommersialiserat och som kan mätas kvantitativt. Enligt Listerborn (2024, s. 160) innebär detta att trygghetsbegreppet standardiseras, där trygghet likställs med upprätthållen ordning. Det kan leda till att vissa beteenden, verksamheter och personer inte anses höra hemma i stadsbilden. Grupper i utsatthet riskerar att betraktas som en del av otrygghetsproblemet snarare än personer som är i behov av trygghetsskapande åtgärder. Listerborn (2024, s. 160) pekar på motsättningen i dagens trygghetssyn kontra historiskt sett. Från att ha handlat om att kunna röra sig fritt i staden till att bekämpa oordning och synlig utsatthet. Här går det att ifrågasätta ifall trygghetsåtgärderna i Staffanstorp främjar social inkludering eller i stället kan ha en exkluderande effekt.

Trygghetsdirektivet innefattade även att en belysningsplan skulle tas fram som en del av översiktsplanen, samt att tryggheten i bostadsområden skulle förbättras genom dialog med allmänheten, polismyndigheten och kommunens säkerhetsenhet för att identifiera lämpliga fysiska åtgärder. Offentliga platser som upplevdes som otrygga skulle kartläggas och förslag på konkreta förbättringar skulle tas fram. Det skulle även lämnas och utredas förslag på hur nya bostadsområden kunde planeras med hög säkerhet redan från början, exempelvis genom så kallade gated communities. Slutligen skulle översiktsplanen också peka ut lämpliga platser för trygghetsboenden för äldre (Staffanstorps kommun 2020a, s. 3).

Staffanstorps kommun anser att trygghetsarbetet är en ständigt pågående process som aldrig kan betraktas som avslutad. Det är av yttersta vikt att kontinuerligt arbeta med att stärka tryggheten genom att regelbundet följa upp, utvärdera och anpassa de åtgärder och insatser som genomförs. Enligt kommunen måste trygghetsarbetet hela tiden utvecklas och vara en naturlig del av den fysiska planeringen (Staffanstorps kommun 2022a, s. 26).

Planerare 2 framhöll under intervjun att “det är ett direktiv som vi arbetar utifrån i alla våra projekt.” Trygghet är en viktig fråga för Staffanstorps kommun. Planerare 2 fortsatte med att berätta

Det är ju inte bara i gated communities-projektet, utan även i stort sett alla detaljplaner så har vi åtminstone en rubrik där de försöker behandla det och se på hur man kan få in det. Vare sig det då handlar om gated community eller om det handlar om brottsförebyggande, trygghetsskapande åtgärder i stadsmiljön på andra tillvägagångssätt.

KSO framhöll även han i en intervju att gated communities bara är ett verktyg i verktygslådan och att kommunen naturligtvis arbetar med trygghetsfrågor även på andra sätt (Riks 2023).

Oppositionen i Staffanstorp ställer sig kritiskt till förslaget. Under ett möte i kommunfullmäktige i november 2024 debatterades frågan. Oppositionsrådet (S) menade att gated communities inte fyller något syfte i kommunen, eftersom det är en av Skånes tryggaste kommuner. Oppositionsrådet uttryckte “...det ni signalerar när ni skapar sådana här gated community, det är faktiskt att det är osäkert att bo i Staffanstorp” (Staffanstorps kommun 2024b). KSO menade å sin sida att kommunen arbetar med trygghetsfrågor på flera sätt. Merparten av trygghetsarbetet handlar om vad som kan göras med befintliga områden för att stärka tryggheten och säkerheten för kommunen. Han menade vidare att för att styra en kommun krävs det att göra mer än en sak och att de redan görs mycket insatser i det befintliga samhället (Staffanstorps kommun 2024b). Forskaren uttryckte i sin intervju, i likhet med oppositionen i Staffanstorp, en kritisk inställning till införandet av så kallade gated communities och ifrågasätter vilka problem denna lösning egentligen är avsedd att hantera i Staffanstorp. Forskaren menade att

Oftast börjar man med att tänka att man ska skapa en trygg stad, men någonstans bör man fråga sig vad problemet är. Är det otryggt? I så fall för vem? Att man liksom börjar i fel ände, man börjar med lösningarna innan man har identifierat problemet.

Cséfalvay & Webster, (2012, s. 294) menar att brottsrädsla är en av de vanligaste orsakerna till att folk väljer att bosätta sig i gated communities. Trygghetsåtgärderna grundar sig snarare i en rädsla för brott än statistiskt underlag. De tydliga fysiska åtgärderna som murar, grindar och säkerhetsvakter skapar en upplevd trygghet för dem som bor i gated communities. Enligt Ahmed (2004, s. 72) är rädsla för brott ofta socialt konstruerad, förstärkt av politisk retorik, medier och symboliska gränsdragningar som skiljer "vi" från "de andra". Ahmed menar vidare att rädsla inte nödvändigtvis speglar objektiva hot, utan uppstår i språkliga processer som formar vem som framstår som hotfull och vem som behöver skydd. I Staffanstorps fall tycks trygghetsproblemet aldrig preciserats, det resoneras även med Listerborns (2024, s. 147) kritik mot när trygghetsmål är odefinierade och därmed kan leda till marginalisering av redan utsatta grupper. Mot bakgrund av detta blir det rimligt att problematisera om de föreslagna lösningarna i Staffanstorp, såsom gated communities och digital övervakning, egentligen adresserar något konkret behov, eller om de snarare svarar på en generell brottsrädsla driven av diskurser om ordning och otrygghet i samhället i stort.

6.2 Vi och dem

Ytterligare ett tema som gick att finna i det empiriska materialet är retoriken kring vi och dem. Detta är något som blev framträdande i förhållande till trygghetsbegreppet. Forskaren reflekterade över begreppets komplexitet och beskrev det på följande sätt: "Det är ett jättesvårt begrepp. ... trygghet står lite mer för de mjuka frågorna, att känna sig liksom välkommen, inkluderad, att känna att man har rätt till staden ... Att det ska vara någonting för alla." I intervjun lyftes begreppet trygghet i relation till säkerhet som enligt forskaren har en annan innebörd: "... säkerhet har jag sett mer som det här mer kontrollerande, övervakande, liksom beskyddade. Som mer handlar om att utestänga vissa människor, men också mer kontroll."

Föreställningen om trygghet som ett skydd mot yttre hot förstärker retoriken kring vi och dem. Gränsen mellan de som sköter sig och de kriminella blir en del av motiveringen av gated communities. Detta kommer till uttryck när KSO sade: "... ja men det blir vi mot dem. Men låt det vara vi som sköter oss mot dem som är kriminella, det har jag inga problem med" (Staffanstorps kommun 2024b). Detta visar hur trygghetsarbetet inte enbart syftar till att skapa

säkerhet, utan också till att definiera vilka grupper som anses tillhöra det skyddsvärda kollektivet. Detta exemplifieras när KSO uppgav:

...det kan vara rimligt att om man ska in i ett bostadsområde där det bor äldre, ensamstående människor eller barn hemma själva från skolan några timmar... att man har lite extra uppsyn över vem som vistas där. Vi vet också att bedrägerierna runt om i landet har ökat skyddat. Det är lättare att planera för fysiska åtgärder innan man har byggt ett område. (Staffanstorps kommun 2024b)

De tänkta boende i de planerade gated communities framställs som en grupp med behov av skydd och trygghet. Detta blir en kontrast till de grupper som associeras med otrygghet eller brottslighet. Detta går att likna med vad Pettersson (2006, s. 32) menar, att i tider av oro blir människor mer benägna att fokusera på skillnader som separerar "oss" från "dem". Retoriken kring gated communities i Staffanstorp kan förstås utifrån det Ahmed (2004, s. 70-72) beskriver som rädslans förmåga att skapa gränser mellan människor. När vissa grupper framställs som ett hot och andra som skyddsvärda, påverkas hur vi ser på vem som har rätt att röra sig fritt i det offentliga rummet. Gated communities blir i detta sammanhang ett konkret sätt att avgränsa platser och styra vem som får tillträde. I likhet med Ahmeds (2004, s. 70-72) resonemang visar detta hur rädsla inte bara är en känsla utan också påverkar hur samhällen organiseras genom att ge vissa större frihet och begränsa andra. Detta är något som även oppositionsrådet lyfte: "Vad är problemet? Varför skulle vi behöva stänga in oss i några få områden där det plötsligt ska bli tryggare? Jag begriper inte det" (Staffanstorps kommun 2024). Han menade att de i stället ska se det trygga samhället de skapat i Staffanstorp som något fint och vara stolta över.

En förlängning av retoriken kring vi och dem blir frågan om privata kontra offentliga utrymmen. Staffanstorps kommun (2022b, s. 4) menade att det i dagens städer kan vara otydligt vad som är privat och offentligt utrymme. Den modernistiska stadsbyggnaden där alla delar av staden ska vara lika tillgängliga har lett till otydliga stadsrum, utan hierarkier och med osynliga gränser. Det har medfört att människor inte vet hur gårdarna eller de offentliga rummen ska användas. Stängsel och andra fysiska avgränsningar anlagts i efterhand, och ofta i en större omfattning än vad som skulle gjorts om gränserna varit definierade från början

exempelvis med hjälp av bebyggelsen som kant och skärm mot det offentliga. Staffanstorps kommun (2022b) menade att under de senaste åren konstaterats att kvartersstrukturer som osynliggör gränsen mellan det offentliga och privata ger en negativ effekt på trygghet, tillhörighet och ansvarskänsla för de boende. De otydliga gränserna mellan privat och offentligt bidrar också till en osäkerhet för både boende och utomstående. Att i stället planera bostadsgårdar med en tydlig gräns för var det privata börjar och slutar, ökar känslan av både trygghet, tillhörighet, ägarskap och ansvar.

Newman (1972, s. 3) anser likt Staffanstorps kommun att det är viktigt att utrymmena är definierade. Newman (1972, s. 3) använder begreppet territorialitet som innebär att invånarna i ett område känner ansvar över sitt fysiska utrymme, vilket i förlängningen bidrar till att en informell form av social kontroll etableras. Det är även viktigt att invånarna i ett område känner en gemenskap. Det kan verka avskräckande för potentiella brottslingar, samtidigt som inkräktare blir enklare för invånarna att identifiera och agera mot.

Staffanstorps planer kan samtidigt förstås utifrån Yiğit-Turan och Ågren (2024, s. 652) som menar att stadsplanering har en tendens att fragmentera städer genom att definiera vissa områden som särskilt utsatta eller skyddsvärda. Detta är något som oppositionsrådet lyfte:

Om ett område prioriteras när det gäller säkerhet och trygghet innebär det samtidigt per definition att de övriga områdena inte är lika säkra eller trygga. Kommunen ska behandla sina medborgare på ett likvärdigt sätt. Finns det överhuvudtaget behov av ett gated community i vår kommun?. (Staffanstorps kommun 2020b, s. 6)

Vidare går definitionen av områden som trygga eller otrygga att koppla till Blakely och Snyders (1997, s. 1) syn på hur fysiska avgränsningar alltid skapar en gräns mellan innanför och utanför vilket i sig både skapar och upprätthåller ojämlikhet. Dessa tankar går även att finna hos Listerborn (2024, s. 147) som lyfter att trygghetsåtgärder ofta saknar en tydlig diskussion om vilka som faktiskt gynnas och vems trygghet som prioriteras, vilka som anses utgöra en risk och hur detta påverkar både den fysiska och sociala strukturen i staden. Detta tyder på att gated communities skapar både en symbolisk och fysisk gränsdragning mellan de som befinner sig innanför och utanför. I detta sammanhang blir Ahmeds (2004, s. 72)

resonemang om “vi och dem” tydligt genom att lyfta fram vissa hot förstärks en uppdelning där några grupper betraktas som i behov av skydd, medan andra framställs som farliga eller hotfulla.

6.3 Trygghet som lokal identitet

“Jag skulle säga vi är i absolut toppklass när det kommer till säkerhet ... Ja, det är få kommuner som slår oss.” Detta uttalande från Planerare 2 illustrerar ett tydligt tema i materialet: trygghet som en central del av Staffanstorps lokala identitet. I den digitala trygghetsvandringen (Staffanstorps kommun 2022c, s. 19) stod det att “Trygghet är kommunens kännetecken”. Denna självbild bekräftas även av KSO som framhöll:

... vi [är] en kommun som tror mycket på den individuella styrkan och friheten. Men också det kollektiva ansvaret. Att man gör rätt, att man värnar sin hembygd eller sitt lokalsamhälle. Man tar hand om varandra men man står själv också stark i sina rättigheter och skyldigheter. (Trygghetspodden 2021)

Det kollektiva ansvarstagande som KSO lyfte går att koppla till grundidén i Newmans (1972) teori om försvarbart utrymme. Denna går ut på att den fysiska miljön både ska stärka och återspegla ett gemensamt ansvar för sin omgivning. Gemenskapen invånarna känner ska leda till att de blir mer benägna att ta hand om och skydda sin miljö (Newman 1972, s. 3). Att som KSO sade, värna om sin hembygd och lokalsamhället skapar en känsla av delaktighet vilket Newman (1972, s. 3) menar uppmuntrar känslan av territorialitet vilket innebär upplevelsen av att ett område är deras. Begreppet försvarbart utrymme syftar på en kombination av både sociala och fysiska strategier för att både stärka tryggheten men också för att minska risken för brott i bostadsområden (Newman 1972, s. 3). Detta blir en tydlig del i Staffanstorps lokala identitet som en trygg kommun. Denna typ av ansvarstagande och lokalt engagemang framträdde också i Staffanstorps översiktsplan, där det stod: “Ett samhälles robusthet vilar ytterst på människors känsla av trygghet, hemhörighet och möjligheten till inflytande och kontroll över den egna livssituationen och vardagen” (Staffanstorps kommun 2022a, s. 29).

Samtidigt som idén om ett försvarbart utrymme enligt Newman (1972, s. 3) syftar till att stärka känslan av gemenskap och ansvarstagande finns det även en risk att denna form av territorialitet också resulterar i exkluderande lösningar. När ett område definieras som “vårt”

medför det samtidigt en gräns mot det som uppfattas som “andras”. Denna territorialitet kan därför förstärka skillnader mellan invånare och utomstående där vissa grupper inte längre ses som en naturlig del av den upplevda gemenskapen. I linje med Ahmeds resonemang (2004, s. 70-72) kan trygghetsarbetet med gated communities som verktyg följaktligen ses som mer än bara en strävan efter säkerhet och trygghet. Arbetet blir även en process som aktivt skapar och befäster sociala gränser. I detta sammanhang fungerar strävan efter trygghet som ett verktyg för att reglera tillgången till det offentliga rummet. Detta förstärker det som Ahmed (2004, s. 70) beskriver som rädslans territoriella konsekvenser, att vissa kroppar begränsas i sin rörelsefrihet medan andra tillåts att ta plats samtidigt som begreppet frihet kopplas till en frånvaro av rädsla och möjligheter att röra sig utan hinder.

Som tidigare nämnt är Staffanstorps kommun en av Skånes säkraste (Staffanstorps kommun 2022a, s. 27). Planerare 2 menade dock att även om kommunen är säker “...så är väl kanske upplevelsen av den säkerheten inte nödvändigtvis på exakt samma nivå.” Planerare 1 fortsatte tankegången: “Vi är en säker kommun men sen är det klart att otryggheten från Malmö återspeglas även på våra medborgare. Även om det är en väldigt säker kommun” Även KSO påtalade otryggheten från omkringliggande kommuner: “Vi ser också att man spränger hus, kanske inte i Staffanstorp men i andra kommuner och detonerar bilar” (Riks 2023). Sambandet mellan kriminalitet och den ökade otryggheten i samhället är något som framkom i olika delar av materialet och används även som en motivering till varför kommunen väljer att arbeta proaktivt genom att bygga gated communities. KSO betonade att även om Staffanstorp uppfattas som en trygg kommun är det inte tillräckligt i ett större sammanhang där otryggheten ökar. Därför menade han att kommunen måste agera proaktivt och konsekvent arbeta för att förebygga och motverka alla former av otrygghet (Trygghetspodden 2021).

Ytterligare en beskrivning som Planerare 1 gav av Staffanstorps identitet var: “Så man är väl lite så att sticka ut hakan. Den lilla kommunen som gärna vill och vill testa ... Man vill vara i framkant i vissa frågor”. Gated communities lyfts som ett sådant beslut från kommunen och det har väckt blandade reaktioner från allmänheten. Planerare 1 menade “... det är lite dubbelt. Vissa tycker nog det är jättebra. Medan andra tycker det är väldigt konstigt. Väldigt annorlunda. Eftersom det inte finns”. Kommunen har tidigare fattat kontroversiella beslut som har väckt starka reaktioner hos medborgarna, däribland införandet av tiggeriförbud.

Dessa kontroversiella åtgärder motiveras av en uppfattning om en negativ samhällsutveckling vilket KSO också återkom till

...jag tror att man behöver genomföra en rad mycket tuffa beslut för att få bukt med detta. Och jag hoppas också att väljarna inser att trygghetsfrågan är så pass viktig, så att man måste ta till tuffare metoder idag än vad man hade behövt göra för tio år sedan. Eftersom utvecklingen är så pass mycket värre idag. (Trygghetspodden 2021)

Staffanstorps tendens att fatta kontroversiella och uppmärksammade beslut kan förstås som ett sätt att visa att kommunen både är handlingskraftig och nytänkande. Genom att “sticka ut hakan” som planerare 1 uttryckte det skapas en bild av en kommunal identitet där det, trots att de väcker debatt, är viktigt att testa nya lösningar. Gated communities blir därför inte enbart ett trygghetsprojekt utan även ett sätt för kommunen att befästa sin identitet.

6.4 Detaljer om genomförandet

I handboken om gated communities hänvisade Staffanstorps kommun (2022b, s. 2) till Blakely och Snyder (1997) som beskriver gated communities som en typ av stadsbyggnad som avskiljer områden från omkringliggande områden med exempelvis staket eller murar och på så sätt stänger ute människor som inte ska vara där. Gated communities definieras också utifrån att platser som vanligtvis är allmänna, skärmas av från den generella befolkningen till fördel för de boende, exempelvis gator, lekplatser och parker (Staffanstorps kommun 2022b, s. 2).

Inspiration till förslagen har tagits från slutna kvarter i stadsbebyggelse. Enligt Staffanstorps kommun (2022b, s. 4) bör det slutna kvarteret utformas så att det samspelar med det offentliga rummet och bidrar till ökad trygghet, bland annat genom bebyggelse som vetter mot gatan med entréer, fönster och verksamheter i bottenvåningar. Tydliga gränser mellan privat och offentligt skapas med byggnader, staket eller murar, och utformningen ska också ta hänsyn till ljusinsläpp och vindskydd (Staffanstorps kommun 2022b, s. 4). Det slutna kvarteret kan appliceras på olika byggnadstypologier och i varierande exploateringsgrad (Staffanstorps kommun 2022b, s. 4).

De fysiska åtgärder som kommunen föreslog går att relatera till Newmans (1972) teori, där den fysiska miljön designas för att förstärka invånarnas känsla av ansvar och territoriellt utrymme. Newman (1972, s. 3) framhåller att när människor känner ett ägandeskap över sin närmiljö tenderar de att skydda och bevaka den. Staffanstorps kommun (2022b, s. 4) vill främja tryggheten i området med entréer och fönster som vetter ut mot gatan, detta möjliggör så kallad naturlig övervakning, vilket är ett centralt begrepp i Newmans teori. Naturlig övervakning förstärker den sociala kontrollen genom att göra det lättare för boende och förbipasserande att uppmärksamma och följa vad som händer i omgivningen (Newman 1972, s. 78). Staffanstorps kommuns (2022b, s. 5) förslag om bostadsområden med gemensamma innergårdar och delade funktioner stärker även känslan av gemenskap och social kontroll, vilket också är centralt i teorin om försvarbart utrymme (Newman, 1972, s. 79).

Staffanstorps kommun har tagit fram förslag på tre olika typer av gated communities. Den föreslagna bebyggelsen utgör anpassade former av gated communities som bedöms passa Staffanstorp, med utgångspunkt i den lokala bebyggelsestrukturen (Staffanstorps kommun 2022b, s. 6).

Det första förslaget var ett slutet kvarter med flerbostadshus. Det slutna kvarteret med höga flerbostadshus hämtar sin inspiration från den traditionella kvartersstaden, men här hålls gården samman som en enhet istället för att delas upp i mindre delar. Där kvartersgränsen inte består av byggnader kantas den i stället av murar, staket eller växtlighet som skapar tydliga gränser. Gårdens yta ligger mellan 1200 och 1500 kvadratmeter för att ge utrymme åt många olika aktiviteter. Detta stärker både ansvarskänslan och upplevelsen av trygghet och säkerhet. Den gemensamma gården fungerar som en park för de boende och kan innehålla exempelvis ett växthus, lekplats, grillplats, pool eller boulebana. Denna typ av bebyggelse passar särskilt bra i centrala delar av Staffanstorp. Den sammanhållna kvartersformen ses som ett bättre alternativ än friare strukturer som punkthus, då den bidrar till en tryggare stadsmiljö (Staffanstorps kommun 2022b, s. 6).

Figur 1. Förslag till slutet kvarter med flerbostadshus (Staffanstorps kommun 2022b)

Det andra förslaget var ett slutet kvarter med låga flerbostadshus. Inspirationen till detta förslag är hämtat från St: Knut i Malmö. Låga bostadslängor löper längs gatorna och har många entréer. I kvartersstrukturen finns också öppningar som avgränsas tydligt med stängsel eller smidesstaket. Den gemensamma gården är utformad som en stor park med hög standard och innehåller till exempel ett gemensamt växthus, en lekplats och en grillplats. Denna typ av bebyggelse och skala lämpar sig särskilt väl i områden strax utanför stadskärnorna, både i Staffanstorp och Hjärup (Staffanstorps kommun 2022b, s. 8).

Figur 2. Förslag till slutet kvarter med låga flerbostadshus (Staffanstorps kommun 2022b).

Det tredje förslaget var en variant som riktar sig till rad-, kedjehus och villor. Rad-, kedjehus och friliggande villor inspireras av nya sätt att utforma och placera bostäder kring en gemensam parkmiljö som bildar ett slutet rum. Husen placeras längs kvarterets yttre gräns mot gatan och varje bostad har en egen liten uteplats. I mitten finns en större gemensam grönyta med högre kvalitet än vad en enskild trädgård vanligtvis kan erbjuda. Denna gemensamma yta kan utformas som en liten park med exempelvis växthus, grillplats, lekplats, boulebanor eller en gemensam pool. Sådana bostadsformer och täthetsnivåer passar väl in i traditionella villastrukturer och lämpar sig särskilt bra i områden som ligger något längre från tätorternas centrala delar (Staffanstorps kommun 2022b, s. 9).

Figur 3. Förslag till rad-, kedjehus och friliggande villor (Staffanstorps kommun 2022b).

I handboken om gated communities konstaterades att fysiska åtgärder som grindar inte kommer att vara nog när det kommer till större områden än kvartersnivå (Staffanstorps kommun 2022b, s. 10). För att kunna skapa trygghet på stadsdelsnivå föreslogs olika digitala åtgärder. Digitala lösningar kan i framtiden integreras som en naturlig del av stadsplaneringen. För att ta fram relevanta kunskapsunderlag krävs också kompetens från andra yrkesgrupper än enbart arkitekter och planerare (Staffanstorps kommun 2022b, s. 10). Flera tekniska lösningar föreslogs för att öka tryggheten, bland annat utökad kameraövervakning och förbättrad identifiering av personer och fordon kopplade till brottslighet. Det innefattar registreringsskyltsavläsning, ansiktsigenkänning och ny teknik som kan identifiera individer genom rörelsemönster och kroppshållning. Det föreslås även begränsning av trafik med självkörande fordon i vissa områden, i syfte att höja trafiksäkerheten och därigenom tryggheten (Staffanstorps kommun 2022b, s. 10).

Staffanstorps kommun (2022b, s. 10) satsning med digitala lösningar kan förstås som en del av den trygghetsdiskurs där trygghet blivit en kommersiell produkt, snarare än ett allmänt samhällsansvar (Listerborn 2024, s. 160). Listerborn (2024, s. 161) menar att trygghetsfrågan i dagens stadsplanering blivit en del av en nyliberal stadsplaneringsdiskurs, där tryggheten för medelklassen prioriteras framför marginaliserade grupperns behov. Planerare 2 problematiserade användningen av gated communities som planeringsverktyg och menade att

“... trygghet skapas av att man har den här kapabla väktaren som man upplever kan komma till ens nöd. Om man så behöver det”. Planerare 2 sade vidare att “Det är inte det mest resurseffektiva sättet för att skapa ett tryggare samhälle”.

Enligt Listerborn (2024, s. 160) riskerar denna form av ordningsskapande trygghetsarbete att leda till exkludering, där vissa grupper pekas ut som en bidragande faktor till otrygghet. Även Sandberg et al. (2017, s. 27) betonar att kommuners trygghetsarbete främst fokuserar på fysiska åtgärder, även om det långsiktiga problemet ofta har mer strukturella orsaker.

Planerarna påtalade under intervjun att gated community enbart är något de kan planera för och inte driva. Planerare 1 berättade att de skriver ett vanligt exploateringsavtal, men att de inte kan styra genomförandet. Planerare 2 sade:

Delvis så finns det ju ingen planbestämmelse som säger så här: gated community. Utan det är ju någonting som vi kan möjliggöra. Men aldrig egentligen tvinga fram. Utan det måste vara en driven exploatör som vill bygga en gated community så kan vi möjliggöra det i planen.

Planerare 2 vidareutvecklade detta med att de just nu är i ett tidigt skede och har ännu inte hunnit borra ner sig i alla detaljer. För närvarande diskuterade de vägar framåt med exploatören och tittade på de mest grundläggande plantekniska frågorna. Planerare 1 tillade, “Vi styr ju över planerings- och exploateringsskedet. Vi styr inte över hur det drivs sen. Så att vi kan ju bara möjliggöra ett gated community, vi kan inte se till att det blir det eller driva den”.

6.5 Anpassning till den svenska kontexten

Planerare 1 sade att det har varit lite av en utmaning att planera för gated communities, “... det har ju varit en utmaning att vi inte direkt har några planerade gated communities i Sverige, att vi får börja uppfinna hjulet från början med de verktygen som finns”. Planerare 2 flikade in med att det är “rätt olika förutsättningar från Sydafrika och Brasilien här”. Planerare 2 förklarade vidare att de tittat på tidigare exempel på gated communities i Sverige, som Strandudden i Gnosjö och Victoria Park i Malmö, “för att se hur det gått för de olika

gated communities projekten, för att lära oss av tidigare exempel och se vad vi själva har för möjligheter”.

Vidare framkom det i intervjun med planerarna att kommunen arbetar för att hitta ett annat namn till gated communities. Planerare 1 berättade: “vi jobbar ganska mycket med att försöka hitta en svensk variant av detta som funkar i den svenska kontexten. Och då vill vi gärna hitta ett annat namn”. Planerare 1 fortsatte med att trygghetsboende dessvärre är upptaget, annars hade det varit ett bra namn. Målet är att ta fram en svensk variant av namnet, med ett område med extra fokus på trygghet. Planerare 1 framhöll att det ska vara ett positivt laddat namn och sade det “inte [är] fokus på att stänga ute folk utan mer på att det ska vara tryggare för de som bor där, för det är ju lite laddat med gated community”. Oppositionsrådet menade också att gated communities är ett negativt laddat ord och uttryckte att “inom samhällsbyggnadskretsen så har ju ordet faktiskt en lite stigmatiserande effekt. På samma sätt som man har haft det när man har talat om gettoområden och liknande, det ger en negativ klang” (Staffanstorps kommun 2024b). Att gated community är ett ord som ofta är negativt laddat är även något Grundström och Lazorozka (2021, s. 20) understryker.

Staffanstorps kommun skrev i handboken om gated communities (2022b, s. 2) att det går att urskilja likheter mellan gated communities och den slutna kvartersstrukturen som är vanligt förekommande i Sverige. Det slutna kvarteret består av byggnader som omger en gård, och som endast är tillgängligt via en låst grind. Låsta lägenhetskomplex är även något som togs upp i kommunfullmäktigemötet (Staffanstorps kommun 2024b). KSO uttryckte att “Det finns ju faktiskt denna typen av lite tryggare och säkrare bostadsområden överallt runt om i världen, också i Sverige, men i Sverige är det då endast för lägenheter” (Staffanstorps kommun 2024b). Han menade att det inte uppfattas som märkligt att ringa på en porttelefon för att få tillträde till ett lägenhetshus, eller att det krävs tag eller kod. KSO menade vidare att “det är inte så konstigt längre tycker vi att det sitter en liten kamera heller där nere, så att vederbörande uppe i sin lägenhet kan se vem det är” (Staffanstorps kommun 2024b). Han tog vidare upp att det ofta finns säkerhetsdörrar i lägenhetshusen med ytterligare ett titthål, men i radhus, villa eller kedjehus ser situationen inte ut på det sättet. KSO påtalade att “... tänka in fysisk trygghet även för de som väljer att bo i radhus eller villor tycker jag” (Staffanstorps

kommun 2024b). Han menade att fysisk planering är en nivå i det brottsbekämpande arbetet, men det löser inte allt (Staffanstorps kommun 2024b).

Oppositionsrådet uttryckte att “Jag är väl medveten om att det finns ett antal fastigheter där man behöver ha portkod för att komma in, men det är fastighetsägaren själv som har valt att ha det på det här sättet” (Staffanstorps kommun 2024b). Att bostadsområden blir allt mindre tillgängliga i svenska städer är något som ligger i linje med Grundström (2017) resonemang om den utbredda gatingkulturen i svenska städer.

6.6 Möjligheter och utmaningar med gated communities

I materialet framkom både möjligheter och utmaningar som är kopplade till planeringen av gated communities. Å ena sidan lyfts denna typ av bostadsform som ett sätt att öka tryggheten samtidigt som den lokala identiteten stärks. Å andra sidan väcker det frågor kring social inkludering, planeringstekniska problem och om behovet i kommunen.

Planerare 1 lyfte utmaningar med gated communities som en trygghetsskapande lösning.

Ja, vi ser väl en stor svårighet i att trygghet bygger man lättast genom att mycket folk rör sig. Den är ju ganska otvivelaktig ... Och det skapar man ju inte genom ett gated community. Forskningen säger ju att gated community är inte det tryggaste sättet att skapa trygghet på. Eller det bästa sättet.

Det som planerare 1 beskrev återkommer som ett tema i materialet. Även om gated communities upplevs som en trygghetsskapande lösning av vissa, menar andra att det står i kontrast till forskning som visar att trygghet i det offentliga rummet främst skapas genom öppenhet, rörelse och social närvaro. Jacobs (2005, s. 52) menar att trygga städer skapas genom liv och rörelse. När människor känner sig säkra i det offentliga rummet bland främlingar, utan att se dessa som potentiella hot, minskar rädslan.

Kopplat till planeringen av gated communities i Staffanstorp, uppstod en motsättning mellan viljan att öka tryggheten genom fysisk avgränsning och den typ av trygghet som Jacobs (2005) beskriver. Där trygghet växer fram genom ett levande stadsliv med närvaro av människor i det offentliga rummet snarare än genom fysisk isolering. När rörelsen på gator

minskar försvagas den informella övervakningen och den känsla av trygghet som främlingars närvaro kan bidra med. Att öka tryggheten genom fysiska avgränsningar kan förstås utifrån Blakely och Snyders (1997, s. 42) säkerhetszoner där de fysiska barriärerna motiveras av en rädsla för brott. Till skillnad från Jacobs (2005, s. 52) teori så utgör främlingarna i säkerhetszonerna en källa till otrygghet och misstänksamhet (Blakely & Snyder 1997, s. 100).

Flera planeringstekniska utmaningar lyftes i samband med etableringen av gated communities. Planerare 2 förklarade att en sluten struktur, där området utformas som en större "kvarterskaka", innebär att det kan bli svårt att dra kommunala vatten- och avloppsledningar. Detta väcker frågor om underhåll och ansvarsfördelning, särskilt om det framtida underhållet skulle falla på kommunen, trots att anläggningarna ligger på privat eller samfälld mark. Planerarna beskriver hur detta kan skapa en situation där de boende förväntas ta ansvar för infrastruktur som de ofta inte har kompetens för. Detta är även något som forskaren reflekterade över:

Ett problem med gated communities på många platser är att, förutom att det blir murar, skapar det också en egen typ av förvaltning, det kan leda till många andra saker. Hur kopplar man till resten av kommunen? En del gated communities runt om i världen har liksom egen sophantering, egen förvaltning.

Vidare i intervjun med planerarna framkom det att samfällda gator, som är nödvändiga för att möjliggöra avstängning i ett gated community, tidigare visat sig impopulära bland invånarna. Många ifrågasätter varför de ska underhålla sina egna gator när andra får kommunal service, trots att fastighetspriserna inte alltid speglar detta ansvar. Planerarna uttryckte också funderingar kring att allmän infrastruktur på privat mark skapar praktiska hinder, särskilt om kommunen i framtiden vill bygga vidare i angränsande områden. Att det inte finns någon allmän platsmark kan göra det svårare att planera långsiktigt.

Möjligheter med gated communities som planeringsverktyg framkom även i materialet. Den slutna kvartersgården som gated community skapar förväntas bidra till en rad positiva effekter vilka lyftes i handboken om gated communities i Staffanstorp (Staffanstorps kommun 2022b, s. 5). Bland annat lyftes ökad trygghet och säkerhet, både inom området och i dess omgivning. Den avgränsade strukturen kan även stärka känslan av kontroll, tillhörighet och gemenskap bland de boende. Samtidigt möjliggörs fler delningslösningar och högre kvalitet i

utemiljön, vilket i sin tur kan leda till ökad aktivitet på gården. Dessutom tydliggörs gränserna mellan privata och offentliga ytor, vilket kan bidra till en mer strukturerad och funktionell användning av platsen. De positiva effekterna av gated communities kan ses utifrån grundtanken i teorin om försvarbart utrymme, där trygghet uppstår genom att de boende känner ett ansvar för sitt fysiska utrymme. Då invånarna upplever tydliga gränser och en känsla av territorialitet stärks en informell social kontroll som kan bli brottsförebyggande (Newman 1972, s. 3). Utifrån detta perspektiv kan gated communities ses som ett sätt att skapa miljöer där territorialitet bidrar till en ökad trygghet.

7. Diskussion

I detta kapitel diskuteras studiens resultat utifrån uppsatsens två frågeställningar: *Hur motiverar politiker och planerare skapandet av gated communities i Staffanstorp utifrån trygghetsargument?* och *Hur anses implementeringen av gated communities påverka stadsutvecklingen i Staffanstorp, vilka möjligheter och utmaningar uppstår?* Diskussionen syftar till att fördjupa förståelsen för både drivkrafterna som ligger till grund för beslutet men även de möjligheter och utmaningar som beslutet för med sig ur ett stadsplaneringsperspektiv. I resultatet framkom det att trygghet ofta lyfts som det centrala argumentet för gated communities, där den upplevda otryggheten verkar vara drivande snarare än den faktiska säkerheten. Samtidigt pekar resultaten på att denna typ av stadsplanering riskerar att få både praktiska och sociala konsekvenser där delar av stadsrummet otillgängligörs för majoriteten av allmänheten. Parallellt med detta lyftes även en rad positiva effekter som gated communities ska medföra till kommunen. I avsnittet diskuteras först hur trygghetsargument används som motivering för att skapa gated communities i Staffanstorp med fokus på vilka föreställningar om trygghet som kommer till uttryck. Därefter analyseras hur dessa områden påverkar den övergripande stadsutvecklingen. Slutligen diskuteras även studiens begränsningar.

7.1 Hur motiverar politiker och planerare skapandet av gated communities i Staffanstorp utifrån trygghetsargument?

Studiens resultat visar att trygghetsargumentet spelar en central roll i motiveringen till skapandet av gated communities i Staffanstorp. Den fysiska avskärmningen kan tolkas både som praktisk och symbolisk. Grindarna är inte bara fysiska avskärmningar som ska skydda mot brott utan även något som skapar en känsla av kontroll och gemenskap för de boende. Tryggheten beskrivs inte bara som ett mål i sig, utan som en identitetsskapande princip för kommunen. En grund för både fysisk planering och lokal självbild.

Staffanstorps fall kan främst kategoriseras som en säkerhetszon inom ramen för gated communities. Kommunens argumentation bygger på ambitionen att erbjuda invånare en tryggare boendemiljö, skyddad från yttre hot. Tekniker som kameraövervakning, ansiktsgenkänning, analys av rörelsemönster förstärker denna inriktning. Samtidigt innehåller planerna även inslag av livsstilsboende genom föreslagna gemenskapsfrämjande funktioner samt element av prestigeboende, då området är slutet och tillgängligt enbart för de som kan köpa sig tillträde. På så sätt har Staffanstorps kommuns planer drag av alla kategorier men det mest framträdande som går att identifiera är säkerhetszon.

En av observationerna är hur trygghet ofta formuleras i kontrast till otrygghet som förknippas med "de andra". Det speglar det Ahmed (2004, s. 70) beskriver som rädslans territoriella konsekvenser, en process där rädslan för brott inte enbart leder till skyddsåtgärder utan också skapar gränser mellan människor. I Staffanstorp skapas en tydlig gräns mellan de som behöver skydd, exempelvis barn och äldre, och de som uppfattas som ett hot (Staffanstorps kommun 2024b). Det handlar inte enbart om säkerhet, utan om vilka som ges rörelsefrihet i det offentliga rummet och vilka som utesluts. Gated communities framstår därmed inte enbart som ett svar på ett trygghetsbehov utan även för ett verktyg för att kunna dra sociala gränser där vissa blir inkluderande och andra utestängda. Detta resonerar med Listerborn (2024, s. 147) resonemang, där hon framhåller att olika trygghetsskapande åtgärder i städer har kritiserats på grund av risken för exkludering.

Retoriken kring trygghet i Staffanstorp präglas av en stark tro på proaktivitet och handlingskraft. KSO sade att det är otillräckligt att vara en trygg kommun i ett otryggt land och att värna trygghet är av största vikt, och samtidigt motverka minsta tecken på otrygghet

så fort det dyker upp (Trygghetspodden 2021). Detta budskap speglar inte bara en önskan om att förebygga brott utan har även ett politiskt signalvärde, att kommunen tar trygghetsfrågan på allvar och vågar prioritera den. Staffanstorps kommun vill ligga i framkant och visa att man agerar, även när den faktiska brottsstatistiken visar att Staffanstorp redan är en av de säkraste kommunerna i Skåne (Staffanstorps kommun 2022a, s. 27). Detta kan tyda på att trygghetsåtgärderna snarare svarar på en upplevd än en faktisk otrygghet. Det ligger i linje med Cséfalvay och Websters (2012, s. 294) resonemang om brottsrädsla som en drivkraft bakom gated communities. Rädslan för brott är större än det brottsstatistiska underlaget, där de fysiska åtgärderna i gated communities skapar en upplevd trygghet för dem som bor där.

Det finns ett tydligt budskap i initiativet till gated communities i Staffanstorp, vilket är att staten har misslyckats att skydda sina medborgare. KSO skrev i dokumentet Beslut om direktiv gällande ett tryggare Staffanstorp (2020a, s. 2) att trots Staffanstorp ihärdiga arbete med trygghetsskapande åtgärder har tryggheten i Sverige gått i omvänd riktning. Han pekade på att staten har svårt att skydda medborgarna och att samhällskontraktet inte är vad det har varit. Här blir gated communities inte bara ett skydd mot brott utan ett uttryck för lokal självbestämmanderätt och en vilja att ta kommandot i en osäker tid. Genom att bygga gated communities signalerar kommunen att de agerar handlingskraftigt, att de sätter sina medborgares trygghet i första rummet oavsett vad statistiken säger.

Detta ligger i linje med idén om ett försvarbart utrymme som enligt Newman (1972, s. 3) syftar till att stärka känslan av gemenskap och ansvarstagande, det finns även en risk att denna form av territorialitet också resulterar i exkluderande lösningar. När ett område definieras som “vårt” medför det samtidigt en gräns mot det som uppfattas som “andras”. Denna territorialitet kan därför förstärka skillnader mellan invånare och utomstående där vissa grupper inte längre ses som en naturlig del av den upplevda gemenskapen. I likhet med Ahmeds resonemang (2004, s. 70-72) kan trygghetsarbetet med gated communities som verktyg följaktligen ses som mer än bara en strävan efter säkerhet och trygghet. Arbetet blir även en process som aktivt skapar och befäster sociala gränser. I detta sammanhang fungerar strävan efter trygghet som ett verktyg för att reglera tillgången till det offentliga rummet. Detta förstärker det som Ahmed (2004, s. 70) beskriver som rädslans territoriella konsekvenser, att vissa kroppar begränsas i sin rörelsefrihet medan andra tillåts att ta plats

samtidigt som begreppet frihet kopplas till en frånvaro av rädsla och möjligheter att röra sig utan hinder.

Det kan urskiljas en motsättning i resonemangen kring trygghetsbegreppets innebörd. För forskaren innebar trygghet “mjuka frågor” som känslan av inkludering, tillhörighet och rätten till staden. Det är ett synsätt som skiljer sig från Staffanstorps trygghetsdiskurs som till stor del präglades av tekniska och övervakande trygghetsbegrepp (Staffanstorps kommun 2022a, s. 28). Trygghetsdiskursen i Staffanstorp är den typ av diskurs som Listerborn (2024, s. 160) kritiserar, hon menar att trygghet tenderar att kopplas till upprätthållen ordning, mätbarhet och exkludering genom att vissa grupper betraktas vara en bidragande faktor till otrygghetsproblemet. Listerborn (2024, s. 160) påtalar även att kärnan i kampen mot otrygghet har ur ett historiskt perspektiv handlat om att säkra rätten att röra sig fritt i staden, på vilken tid på dygnet som helst utan att riskera att utsättas för våld eller övergrepp. Traditionellt har trygghet alltså betraktats som en offentlig angelägenhet men gated communities signalerar ett skifte mot privat trygghet. Här blir trygghet något man köper sig tillgång till, vilket förstärker en utveckling där tillgången till säkerhet blir beroende av ekonomi snarare än medborgerliga rättigheter.

Trots låg brottslighet i Staffanstorp refererades det till otryggheten i Malmö som ett hot som spiller över. Det är något Planerare 1 tog upp under intervjun, att otryggheten i Malmö återspeglar sig på invånarna i Staffanstorp. Detta tyder på att otrygghetsproblem inte alltid är lokala utan regionala problem, gated communities kan ses som en strategi där kommunen försöker skydda sig mot negativa omvärldseffekter. Det skapas en bild där geografisk närhet till “otrygga platser” används som argument till att bygga murar. Här blir Ahmeds (2004, s. 70-72) resonemang om rädslans roll i att skapa gränser relevanta. Rädsla är inte bara en känsla utan påverkar även hur samhällen organiseras. I detta sammanhang framstår gated communities som en metod för att fysiskt avgränsa det offentliga utrymmet och därigenom reglera vilka individer som ges tillgång till dessa platser. Samtidigt kan kommunens agerande förstås som ett uttryck för ett politiskt ansvarstagande inför invånarnas oro. I en tid där många människor upplever att statens skyddsförmåga brister, kan Staffanstorps tydliga trygghetsstrategier ses som en ambition att visa handlingskraft och ta invånarnas känslor på allvar. På så sätt kan gated communities uppfattas som en lokal lösning på en nationell

trygghetsproblematik, där kommunen strävar efter att skapa stabilitet och tillit på sitt territorium.

Newmans (1972) teori om försvarbart utrymme går till viss del att applicera på planeringen i Staffanstorp som syftar till att främja ansvarstagande och gemenskap. Dock riskerar detta ansvar att tolkas individualistiskt, det vill säga att var och en ska skydda sig själv snarare än att deltagare i gemenskapen ska skydda varandra. Det kan i förlängningen motverka det kollektiva trygghetsarbete som Newman (1972, s. 3) förespråkar, och i stället leda till avskildhet och uppdelning i samhället.

Mot bakgrund av detta kan det argumenteras för att trygghetsargumentet i Staffanstorp fyller fler funktioner än att öka säkerheten. Det används som ett sätt att organisera samhället, skapa tillhörighet, reglera tillgång till det offentliga rummet och stärka lokal identitet. Gated communities blir därmed en del av en större diskurs om kontroll och gemenskap men också om exkludering och rädsla.

7.2 Hur anses implementeringen av gated communities påverka stadsutvecklingen i Staffanstorp, vilka möjligheter och utmaningar uppstår?

De positiva effekter som presenterades i samband med gated communities i Staffanstorps kommun är starkt anknutna till trygghetsargumentet. Att kommunen använder gated communities som ett verktyg i planeringen är ett direkt resultat av politikens tydliga fokus på trygghetsfrågor. Guwallius (2022, s. 386) lyfter det ovanliga i att initiativet till dessa områden drivs politiskt snarare än av privata exploatörer vilket avviker från det mönster som ofta ses internationellt. Staffanstorp blir därför särskilt intressant då beslutet att inför denna typ av bostadsområden är ett uttryck för en politisk vilja snarare än ett svar på marknadskrafter. När gated communities initieras av politiska aktörer snarare än privata exploatörer uppstår en viktig skillnad. För privata aktörer utgör det kommunala planmonopolet ofta ett hinder, särskilt eftersom den svenska planeringstraditionen betonar öppenhet och tillgänglighet till offentliga rum, vilket gör det svårt för exploatörer att få bygglov för slutna bostadsområden.

När initiativet i stället kommer från det offentliga blir planmonopolet ett verktyg för att säkerställa att projektet genomförs. Planerarnas uppgift blir att skapa förutsättningar för gated

communities inom ramen för detaljplanen, medan privata exploatörer måste förhålla sig till dessa ramar. De tilldelas specifika områden avsedda för sådana bebyggelser, och bygglov kan endast ges i enlighet med dessa planer. Detta visar hur trygghetsfrågor kan generera alternativa former av stadsutveckling men samtidigt väcka frågor om vilka samhällsnormer och värderingar som blir en del av den byggda miljön.

De positiva aspekter som lyftes fram i samband med gated communities i Staffanstorps kommun handlar bland annat om ökad upplevd trygghet, starkare gemenskap och förhöjd territorialitet. Dessa fördelar ligger i linje med Newmans (1972, s. 1,3) teori. Inom gated communities skapas tydliga fysiska gränser, vilket skulle kunna förstärka känslan av "vårt" område och därmed invånarnas ansvarstagande. Den potentiellt starkare gemenskapen inom dessa avgränsade områden skulle också kunna bidra till ökad informell övervakning. Samtidigt är det viktigt att notera att dessa presenterade positiva effekter i stor utsträckning speglar ett specifikt trygghetsfokus och inte nödvändigtvis fångar in alla dimensioner som denna typ av stadsutveckling genererar. En central kritik mot gated communities som trygghetslösning är risken för exkludering (Grundström & Lazorozka 2021, s. 12), vilket står i kontrast till Newmans (1972, s. 3) fokus på att skapa trygga stadsdelar genom invånarnas samspel och kontroll, snarare än genom avskärmning från omvärlden. När tryggheten skapas genom att stänga ute "de andra" kan det underminera den sociala sammanhållningen i kommunen.

De presenterade utmaningar som gated communities för med sig är fler. En av de mest påtagliga svårigheterna gäller de planeringstekniska utmaningarna. Eftersom gated communities i svensk kontext är ett relativt nytt fenomen, saknas etablerade riktlinjer och praxis för hur denna typ av bebyggelse ska hanteras inom ramen för kommunal planering. Planerarna i Staffanstorps kommun uttryckte sig kring utmaningar, både juridiska och praktiska, särskilt vad gäller tillgång till gemensamma ytor, ansvarsfördelning mellan offentliga och privata aktörer, samt långsiktig förvaltning av områdena.

Utifrån Blakely och Snyders (1997, s. 38–39) typologi för gated communities kan Staffanstorps planerade områden främst förstås som en form av säkerhetszoner. Samtidigt skiljer de sig från den typiska säkerhetszonen genom att den fysiska avgränsningen byggs in från början och inte uppförs i efterhand. Detta ligger närmare det som Blakely och Snyder (1997, s. 38–39) beskriver som livsstils- eller prestigeboenden, där fysiska avgränsningar

snarare speglar identitet och status än ett behov av att skydda sig från en upplevd extern fara. Det visar hur kategorierna inte är statiska utan snarare verktyg som kan bidra till att förstå gated communities i relation till deras syfte, funktion och kontext (Blakely & Snyder 1997, s. 38-39). I relation till detta kan därför Staffanstorps gated communities inte förstås enbart utifrån kategorin säkerhetszon utan kan förstås som en kombination där flera motiv samverkar. De kan även ses som ett uttryck för bredare urbana förändringsprocesser där föreställningar om trygghet, livsstil och samhällsstruktur vävs samman.

Gated community som begrepp i den svenska kontexten utgör en möjlighet från politikens att omdefiniera hur trygghet och kontroll kan integreras i den fysiska miljön, då det går att peka på andra former av bostadsområden som använder sig av fysiska avgränsningar. KSO och planerarna lyfte att olika former av fysisk avgränsning redan existerar i Sverige exempelvis i lägenhetshus med portkoder, låsta entréer och inhägnade innergårdar. Att det redan finns en typ av gating i det svenska samhället blir då ett argument till varför det är rimligt att införa fysiska avgränsningar även för hela områden i Staffanstorp som en del av den planeringspraxis som finns idag, i stället för att se gated communities som något främmande och nytt.

Detta speglar samtidigt en förhöjd önskan av kontroll och även en ökad privatisering av de offentliga rummen. Grundström (2017) påpekar att denna typ av urban gating leder till en förändring i stadens morfologi där tidigare offentliga eller semioffentliga rum gradvis omvandlas till privata och begränsade miljöer. Det väcker frågor om tillgänglighet, inkludering och hur den fysiska utformningen av staden påverkar social interaktion. Begreppets otydlighet blir i detta sammanhang en särskild utmaning. Gated communities är inte entydiga utan rymmer flera olika uttryck, från exklusiva villakvarter till enklare avgränsningar med bommar eller grindar. Detta gör det svårt att entydigt bedöma vilka konsekvenser som kan förväntas i det specifika fallet Staffanstorp. Medan intentionen är att skapa trygghet och ordning, finns risken att denna typ av planering bidrar till fragmentering i stadsbilden där tillgången till rummet blir mer ojämnt fördelad. Detta belyser behovet av att inte enbart utvärdera de direkta effekterna av områdena, utan också hur dessa lösningar påverkar den omgivande staden och dess invånare.

Staffanstorps utveckling är ett konkret exempel på hur gated communities kan bli ett planeringsverktyg för att möta krav på trygghet men samtidigt hur de för med sig ett behov av

tydliga riktlinjer. De planerade gated communities i Staffanstorp visar på komplexiteten i hur urbana trygghetsstrategier tar sig uttryck då de befinner sig mellan olika motiv och kategorier. Dock bör inte trygghetsfrämjande strategier stå i motsats till social tillgänglighet utan i stället integreras i ett bredare planeringsperspektiv som tar hänsyn till hela stadens utveckling. I Staffanstorps kontext framkommer perspektiv på gated communities som ett sätt att integrera trygghet i planeringen från början, där politisk vilja snarare än behov driver utvecklingen och hur stadsutvecklingen handlar om att balansera social kontroll och öppenhet.

7.3 Studiens begränsningar

En relevant begränsning att lyfta i studien är att planeringen av gated communities i Staffanstorp befinner sig i ett tidigt skede. Kommunen arbetar för att möjliggöra genomförandet, men det finns ännu inte några dokument med fastställda ritningar eller några färdigställda områden att studera. Denna studie bygger därav i stor utsträckning på politiska dokument och planer med förslag snarare än realiserade exempel. Vissa plantekniska detaljer är heller inte fastställda ännu, till exempel VA-lösningar. Det bidrar ytterligare till osäkerheten kring hur de planerade områdena kommer att fungera i praktiken. Därför speglar slutsatsen i första hand avsikter och retorik som används i planeringsdokument och politiska uttalanden, än konkreta konsekvenser i den fysiska miljön och för medborgarna i kommunen.

Ytterligare en begränsning i studien är bristen på respons från kontaktade intervjupersoner. Under arbetet med uppsatsen skickades intervjuförfrågningar ut till personer som bedömdes vara relevanta att intervjua. Sammanlagt skickades sju förfrågningar ut, varav tre besvarades. Av dessa tre ledde två till fysiska intervjuer. Intervjuförfrågningarna följdes upp efter uteblivna svar men detta resulterade inte i ytterligare intervjuer.

På grund av det begränsade antalet intervjusvar användes offentligt material som empiriskt material för att kunna genomföra studien. Kombinationen av tillgängliga intervjuer och offentliga dokument har gett ett omfattande empiriskt underlag, vilket har möjliggjort en analys av studiens frågeställningar. Ämnet är omdebatterat och det finns ett stort utbud av material kring kommunens roll i frågor om trygghet och gated communities. Samtidigt kan det konstateras att ytterligare intervjuer med direkt berörda personer hade kunnat bidra med ytterligare perspektiv och potentiellt ny information av relevans för studiens syfte och frågeställningar.

Teorin om försvarbart utrymme formulerades inom en äldre forskningskontext och har varit omtvistad i efterföljande litteratur och kan därför ses som en begränsning. Den har dock ändå bedömts som relevant att tillämpa på fenomenet gated communities då Lees och Warwick (2022, s. 1) framhåller att konceptet hittills har varit det mest inflytelserika ramverket för att förebygga brottslighet i den byggda miljön. Trots osäkerheter kring teorin marknadsförs den fortfarande som en kraftfull och inflytelserik modell för att förbättra och “rädda” problemtyngda bostadsmiljöer, eftersom den erbjuder ett konkret och intuitivt ramverk för hur fysisk miljö kan stödja social kontroll och trygghet (Lees & Warwick 2022, s. 3). Att använda Newmans teori om försvarbart utrymme blir därför relevant i denna studie eftersom huvudsyftet med Staffanstorps gated communities är att integrera fysisk säkerhet i stadsplaneringen redan från början. Teorins förståelser om sambandet mellan fysisk miljö och social kontroll är fortsatt aktuella och kan bidra till att analysera och förstå frågor om trygghet, särskilt i bostadsområden där dessa aspekter är centrala.

8. Slutsats

Denna studie har undersökt fenomenet gated communities i en svensk kontext med särskilt fokus på trygghetsaspekter och påverkan på stadsplaneringen i Staffanstorps kommun. Detta kapitel kommer presentera de mest framträdande slutsatserna utifrån studiens forskningsfrågor.

Syftet har varit att undersöka hur gated communities motiveras utifrån ett trygghetsperspektiv samt vilken påverkan detta kan ha på stadsplaneringen. För att besvara studiens två centrala frågeställningar har semistrukturerade intervjuer och dokumentstudier använts som metodval, vilket möjliggjort en fördjupad förståelse för ämnets komplexitet. Studien har utgått från gated communities i den internationella kontexten och även den svenska kontexten för att kunna sätta Staffanstorps planer i ett bredare perspektiv. Till skillnad från tidigare initiativ till att etablera gated communities, som i regel varit marknadsdrivna, utmärker sig Staffanstorps satsning genom att vara politiskt initierad, något som är särskilt anmärkningsvärt i en svensk planeringskontext. Studien utgår från teorier som kritiska perspektiv på trygghetsarbete,

begreppet "den andre" samt Newmans teori om försvarbart utrymme, vilket möjliggjort en djupare analys av både retoriken kring trygghet och de rumsliga strategier som präglar planeringen av dessa bostadsområden.

När det gäller studiens första frågeställning, som fokuserar på hur politiker och planerare i Staffanstorps kommun motiverar införandet av gated communities utifrån ett trygghetsperspektiv, visar resultaten att trygghet är en högt prioriterad fråga i den lokala politiken. Kommunen har under en längre tid arbetat med trygghetsfrämjande åtgärder, bland annat genom att upprätta en egen säkerhetsenhet och genom att aktivt förespråka användningen av kameraövervakning. Den proaktiva hållningen till säkerhetsfrågor präglar också kommunens inställning till mer kontroversiella lösningar, såsom gated communities. Trots att Staffanstorp i olika undersökningar placerar sig högt vad gäller upplevd trygghet, legitimeras satsningen på gated communities med hänvisningar till en ökande otrygghet i omgivande kommuner samt på nationell nivå. Kommunledningen kritiserar staten för att ha misslyckats med att skydda medborgarna samt för att ha förbisett samhällskontraktet och framhåller därför lokala trygghetslösningar som ett sätt att möta det upplevda behovet av ökad säkerhet. Den politiska retoriken blir starkt präglad av en vi- och dem mentalitet där det uppstår en motsättning i vilka som anses vara skyddsvärda och vilka som anses vara ett hot.

Mot bakgrund av detta kan frågan ställas om det lokala trygghetsarbetet i Staffanstorp fyller fler funktioner än att öka säkerheten. Det används bland annat som ett sätt att organisera samhället, skapa tillhörighet, reglera tillgång till det offentliga rummet och stärka lokal identitet. Sammantaget visar studien att trygghet i Staffanstorp är ett kraftfullt men komplext begrepp som används för att motivera avgränsade och delvis exkluderande åtgärder. Även om ambitionen är att skydda, riskerar vissa trygghetslösningar att skapa nya gränser och utmaningar för den sociala hållbarheten. Gated communities blir därför både ett svar på rädsla och ett uttryck för hur rädslan organiserar samhället.

Kopplat till studiens andra frågeställning som rör påverkan på stadsplaneringen samt vilka möjligheter och utmaningar som medföljer, framkommer inget konkret resultat då det analyserade materialet utgörs av förslag. Det som dock kan konstateras är att det innebär en utmaning för kommunen att planera ett bostadsområde som ska drivas i privat regi. Det uppstår oklarheter kring ansvarsfördelning, särskilt vad gäller VA-lösningar och vägunderhåll. Å ena sidan vill kommunen undvika att anlägga kommunala ledningar i ett

privat område, samtidigt som det är osäkert om de boende har vilja eller kompetens att ta ansvar för detta själva. En ytterligare utmaning utgörs av att benämna området som särskilt tryggt, eftersom trygghet i kommunen inte kan reduceras till ett enskilt bostadsområde, utan måste förstås som en del av ett större sammanhang. När det gäller möjligheter utgör gated communities ett alternativ för människor som önskar bo i ett område där fysisk säkerhet är inbyggd redan från planeringsstadiet. Det kan bidra till en ökad upplevd trygghet. Andra fördelar för de boende inkluderar en stärkt känsla av gemenskap samt upplevelsen av att området är "deras", vilket i sin tur kan öka viljan att vårda och skydda det.

Staffanstorps utveckling är ett konkret exempel på hur gated communities kan bli ett planeringsverktyg för att möta krav på trygghet men samtidigt hur det för med sig ett behov av tydliga riktlinjer. Planerna för gated communities i Staffanstorp visar på komplexiteten i hur urbana trygghetsstrategier tar sig uttryck då de befinner sig mellan olika motiv och kategorier. Dock bör inte trygghetsfrämjande strategier stå i motsats till social tillgänglighet utan i stället integreras i ett bredare planeringsperspektiv som tar hänsyn till hela stadens utveckling. I Staffanstorps kontext framstår gated communities som ett sätt att integrera trygghet i planeringen från början, där politisk vilja snarare än behov driver utvecklingen.

8.1 Vidare forskning

Vidare forskning skulle med fördel kunna omfatta fler kommuner för att undersöka hur den ökade otryggheten i samhället påverkar den fysiska planeringen. En central fråga är hur trygghetsskapande åtgärder kan integreras i stadsplaneringen utan att resultera i exkluderande lösningar där vissa grupper utestängs från offentliga rum. Det finns även anledning att närmare studera vilken roll den fysiska planeringen spelar i arbetet med att öka den upplevda tryggheten: Går det att planera och bygga bort otrygghet, eller krävs andra typer av insatser, såsom sociala eller preventiva åtgärder?

Vidare vore det värdefullt att följa upp hur den upplevda tryggheten förändras efter implementeringen av gated communities i Sverige. Känner sig människor faktiskt tryggare i dessa miljöer? Slutligen är det relevant att fördjupa förståelsen för hur gated communities påverkar stadsplaneringen i en svensk kontext, samt vilka samhällsliga konsekvenser som sådana bostadsområden kan medföra på längre sikt.

9. Referenslista

- Ahmed, S. (2004). *The cultural politics of emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press
- Atkinson, R. & Blandy, S. (2005). 'Introduction: International Perspectives on The New Enclavism and the Rise of Gated Communities', *Housing Studies*, 20(2), pp. 177–186. doi: 10.1080/0267303042000331718.
- Blakely, Edward J. & Snyder, Mary G. (1997). *Fortress America: gated communities in the United States*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan Stockholm: Liber
- Brå (2025). *Otrygghet och oro för brott*.
<https://bra.se/statistik/statistik-fran-enkatundersokningar/nationella-trygghetsundersokningen/otrygghet-och-oro-for-brott> [2025-05-13]
- Ceccato, V., Lord, J. & Levin, S. (2024). *Trygghet bakom grundarna?*. KTH.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1919209/FULLTEXT01.pdf>
- Cséfalvay, Z. and Webster, C. (2012) 'Gates or no gates? A cross-european enquiry into the driving forces behind gated communities', *Regional Studies*, 46(3), pp. 293–308. doi:10.1080/00343404.2010.505917.
- Finanspolitiska rådet (2024). *Särskilda studier från finanspolitiska rådet*.
<https://www.fpr.se/download/18.1bed0c618d8264c56f3fdd7/1708355492227/Economic%20inequality%20in%20Sweden.pdf>
- Grant, J. and Mittelsteadt, L. (2004). 'Types of gated communities', *Environment and Planning B: Planning and Design*, 31(6), pp. 913–930. doi:10.1068/b3165.
- Grundström, K. (2017) 'Urban gating: a Swedish take on the gated community', *The urban transcripts journal*, 1(2).
- Grundström, K. & Lazoroska, D. (2021). *Gated communities i Sverige?*. Malmö universitet.
<https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1609587/FULLTEXT02.pdf>
- Guwallius, K. (2022). *Grindstaden: från portvakter till gated communities*. [Stockholm]: Verbal
- Jacobs, J. (2005). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. 1 uppl., Daidalos AB.

Koskela, H. (2010). *Fear and its others*. I Smith, Susan (red.) (2010). *The SAGE handbook of social geographies*. Los Angeles: SAGE. s. 389-410.

Lees, L. & Warwick, E. (2022). *Defensible space on the move: mobilisation in English housing policy and practice*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.

Le Goix, R. and Webster, C.J. (2008) 'Gated Communities', *Geography Compass*, 2(4), pp. 1189–1214. doi:10.1111/j.1749-8198.2008.00118.x.

Listerborn, C. (2002). *Trygg stad : diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Diss. Chalmers Tekniska Högskola.
<https://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/349.pdf>

Listerborn, C. (2024). Är det verkligen trygghet vi vill ha?. I Jönsson, E., Pries, J. & Negash, M. (red). *Läget i staden*. s. 148-163.

Newman, O. (1972). *Defensible space: crime prevention through urban design*. New York: MacMillan

Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Femte upplagan Lund: Studentlitteratur

Petersson, B. (2006). *Stories about strangers: Swedish media constructions of socio-cultural risk*. Lanham, MD: University Press of America

Pries, J. (2017). *Social Neoliberalism through Urban Planning Bureaucratic Formations and Contradictions in Malmö since 1985*. Diss. Lunds universitet.
<https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/94293577/JohanPriesCH1CH10.pdf>

Riggins, S.H. (1997). *The Rhetoric of Othering*. I Riggins, S.H. (red.) (1997). *The language and politics of exclusion: others in discourse*. London: SAGE. s. 1-31.

Riks (2023). *Staffanstorps satsar på "gated communities"*[video].
<https://www.youtube.com/watch?v=U4TkN5RJlmw> [2025-04-17]

Sandberg, L., Branden, J., Rönnblom, M., Coe, A. & Hudson, C. (2017). *Rädsla och trygghet i ord och handling*. Karlstads universitet.

SFS 2023:196. Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Sjögren, H. (2024). *Brå: Varannan svensk orolig för brottsligheten i samhället*. Svt Nyheter. 16 oktober. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/bra-utsatthet-for-bedragerier-har-okat>

Staffanstorps kommun (2021). *Befolkning och annan statistik*.
<https://staffanstorp.se/kommun-och-politik/kommunfakta/statistik/> [2025-04-7]

Staffanstorps kommun (2020a). *Beslut om direktiv gällande ett tryggare Staffanstorp*.
<https://moderaternastaffanstorp.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/01/trygghetsdirektiv.pdf>

Staffanstorps kommun (2022c). *Digital trygghetsvandring. Resultat – analys – åtgärder*.
<https://cms.staffanstorp.se/wp-content/uploads/2023/11/digital-trygghetsvandring-resultat-analys-atgarder.pdf>

Staffanstorps kommun (2020b). *Förslag på trygghetsdirektiv (2020-KS-55)*
[sammanträdesprotokoll]. (2020-02-05).
<https://staffanstorp.se/kommun-och-politik/demokrati-och-paverkan/kallelser-handlingar-och-protokoll/> [2025-04-16]

Staffanstorps kommun (2022b). *Gated communities i stadsplaneringen - en liten handbok*.
<https://cms.staffanstorp.se/wp-content/uploads/2023/11/gated-communities-en-liten-handbok.pdf>

Staffanstorps kommun (2024a). *Politik och demokrati*.
<https://staffanstorp.se/kommun-och-politik/demokrati-och-paverkan/> [2025-04-7]

Staffanstorps kommun (2024b). *Staffanstorp kommunfullmäktige 2024-11-18* [video].
<https://staffanstorp.webbtkf.se/?20241118> [2025-04-22]

Staffanstorps kommun (2022a). *Översiktsplan 2020-2040. Del 2. Utgångsläget*.
<https://cms.staffanstorp.se/wp-content/uploads/2022/03/oversiktsplan-2020-2040-staffanstorp-s-kommun-del-2-antagande-22-03-09-minskad.pdf>

Trygghetspodden (2021). Podd 99 - Christian Sonesson [podcast], 8 december.
<https://trygghetspodden-b2696783.simplecast.com/episodes/podd-99-christian-sonesson>

Tulumello, S. (2017). *Fear, Space and Urban Planning A Critical Perspective from Southern Europe*. Cham: Springer International Publishing

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*. [God forskningssed 2024 - Vetenskapsrådet](#)

Yigit-Turan, B. and Agren, M. (2025) 'Green and Socially Sustainable City Discourse, White Spatial Epistemology: The Reproduction of Racial Landscape Injustice and Segregation in Swedish Planning', *PLANNING THEORY & PRACTICE* [Preprint].
doi:10.1080/14649357.2024.2449265.

10. Figurlista

Figur 1. Förslag till slutet kvarter med flerbostadshus.

Staffanstorps kommun (2022b). *Gated communities i stadsplaneringen - en liten handbok*.
<https://cms.staffanstorp.se/wp-content/uploads/2023/11/gated-communities-en-liten-handbok.pdf>

Figur 2. Förslag till slutet kvarter med låga flerbostadshus.

Staffanstorps kommun (2022b). *Gated communities i stadsplaneringen - en liten handbok*.
<https://cms.staffanstorp.se/wp-content/uploads/2023/11/gated-communities-en-liten-handbok.pdf>

Figur 3. Förslag till rad-, kedjehus och friliggande villor.

Staffanstorps kommun (2022b). *Gated communities i stadsplaneringen - en liten handbok*.
<https://cms.staffanstorp.se/wp-content/uploads/2023/11/gated-communities-en-liten-handbok.pdf>

11. Bilagor

Intervjuguide planerare

Bakgrundsfrågor:

Kan ni beskriva era respektive arbetsroller inom kommunen?

Hur skulle ni beskriva Staffanstorp som arbetsplats ur ett stadsplaneringsperspektiv?

- Finns det några särskilda utmaningar eller möjligheter med att arbeta i just denna kommun?

Trygghet:

Kan ni kunna beskriva Staffanstorps trygghetsdirektiv?

- Vilken roll spelar gated communities i arbetet med trygghet?

Vad är bakgrunden till beslutet att planera för gated communities i Staffanstorp?

Det finns generellt 3 typer av kategorier på gated communities; livsstilsboende (Victoria park), prestigeboende (vanligt i usa) och trygghetsboende (säkerhetzon). Hur skulle ni vilja kategorisera de planerade gated communities i Staffanstorp?

Vad ser ni för möjligheter/utmaningar med att bygga gated communities som en del i att skapa trygghet i Staffanstorp?

Hur arbetar ni med att säkerställa att gated communities inte blir exkluderande miljöer som förstärker socioekonomiska klyftor?

Stadsplanering:

På vilket sätt påverkar gated communities den omkringliggande infrastrukturen och den befintliga stadsbilden?

Hur kan man planera gated communities så att de samspelar med den övriga stadsmiljön istället för att bli avskilda områden?

Vad finns det för skillnader med att planera för ett gated community jämfört med vanliga bostadsområden?

- Vad måste man ta hänsyn till?

Mediedebatten:

Hur upplever ni att politiker och invånare i Staffanstorp ser på dessa planer? Har det funnits någon opposition eller kritik?

Hur upplever ni att media har rapporterat om planerna på gated communities i Staffanstorp?

- Upplever ni att rapporteringen har varit rättvis och balanserad?

Har debatten påverkat era planer på något sätt? Har ni gjort justeringar eller omprövningar utifrån kritik eller synpunkter?

Avslutning

Har ni någonting ni vill tillägga som vi inte har diskuterat hittills?

Intervjuguide forskare

Bakgrundsfrågor:

Kan du berätta lite om dig själv och vad du har forskat om?

Hur definierar du trygghet?

- Vilka faktorer anser du vara mest avgörande för att skapa en trygg stadsmiljö?

Hur skiljer sig upplevd trygghet från faktisk säkerhet, är det viktigt att förstå skillnaden?

Huvudfrågor:

Hur anser du att synen på trygghet i stadsplanering har förändrats över tid?

Vilka faktorer anser du vara mest avgörande för att skapa en trygg stadsmiljö?

Vilken roll spelar den fysiska utformningen av en plats för hur trygg den upplevs?

Hur kan stadsplanering bidra till att minska upplevd otrygghet i offentliga miljöer?

- Finns det specifika designprinciper eller stadsplaneringsstrategier som har visat sig vara särskilt effektiva för att öka tryggheten?

Hur kan stadsplanerare balansera mellan trygghetsåtgärder och behovet av att skapa en levande och inkluderande stad?

Finns det risker med att överfokusera på trygghet i stadsplanering, exempelvis att det leder till exkluderande lösningar?

Ser du gated communities som en lösning på trygghetsproblem eller snarare som en del av problemet?

Vilken roll spelar kameraövervakning och annan teknisk säkerhet i att skapa trygghet?

Hur kan vi undvika att trygghet i stadsplanering blir en fråga om övervakning/ordning snarare än social hållbarhet?

Vilka alternativa trygghetslösningar kan ersätta gated communities utan att skapa fysiska eller sociala barriärer?

Avslutning:

Finns det något viktigt som du tycker saknas i dagens diskussion om trygghet i stadsrum?

Finns det några särskilda projekt eller initiativ, nationellt eller internationellt, som du tycker är goda exempel på hur man kan arbeta med trygghet i stadsrum?

Har du någonting du vill tillägga som vi inte har diskuterat hittills?

Samtyckesblankett

Information om projektet

Vi skriver en kandidatuppsats som en del av utbildningen Stadsbyggnad, stadsutveckling och planering på Malmö Universitet. Syftet med uppsatsen är att undersöka gated communities i den svenska kontexten med särskilt fokus på trygghetsperspektiv och påverkan på stadsplanering i Staffanstorp.

Samtycke till att delta i projektet:

Vi behandlar dina personuppgifter med ditt samtycke. Du har rätt att när som helst återkalla ditt samtycke, vilket innebär att vi då inte längre får lagra eller behandla uppgifterna om det saknas annan laglig grund. Vi samlar in uppgifter såsom namn, e-post och annan information som framkommer i intervjun enbart för användning i examensarbetet. Dessa uppgifter kommer att behandlas under arbetets gång och fram till dess att uppsatsen är godkänd, varefter de raderas.

Jag har fått muntlig och/eller skriftlig information om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen.

Vid frågor eller synpunkter kan du kontakta oss, vår handledare eller dataskyddsbudet på Malmö universitet.

Dataskyddsbud: dataskyddsbud@mau.se

Studenter:

Tove Jönsson, Malmö universitet, tovejansson7@gmail.com, 0708809022

Frida Jönsson, Malmö universitet, frida.agnes99@gmail.com, 0705091122

Handledare: Jennie Gustafsson, Malmö universitet, jennie.gustafsson@mau.se, 040-6658246

Jag samtycker till att delta i examensarbetet om gated communities i Staffanstorp.

Plats och datum	Underskrift
	Namnförtydligande

--